

Iina Järvinen

ÄIDIN VARHAISET VANHEMMUUSKOKEMUKSET:

Pitkittäistutkimus äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja vanhempien parisuhteen laadun merkityksestä

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Psykologian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Ilina Järvinen: Äidin varhaiset vanhemmuuskokemukset – Pitkittäistutkimus äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja vanhempien parisuhteen laadun merkityksestä

Tampereen yliopisto

Psykologian tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2022

Ensimmäinen vuosi vanhempana voi olla hyvin erilainen kokemus eri äideille: toisille se voi olla täynnä onnellisuutta ja onnistumisen kokemuksia; toisille pettymyksiä ja huonommuuden tunnetta. Äidin varhaisilla vanhemmuuskokemuksilla viitataan tässä tutkimuksessa äitien kokemukseen siitä, millaista on olla vanhempi lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Vanhemmuuskokemukset sisältävät esimerkiksi tyytyväisyyden vanhemmuuteen, tunteen vanhemmuuteen liittyvästä kompetenssista sekä kokemuksen roolien rajoittuneisuudesta eli siitä, miten hyvin voi toteuttaa itseään muilla elämän osa-alueilla vauvavuoden aikana. Vanhemmuuskokemusten taustalla on erilaisia tekijöitä, joihin vaikuttamalla voidaan edistää äitien myönteisiä vanhemmuuskokemuksia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten äidin masennus, lapsen vaativuus ja vanhempien parisuhteen laatu ovat yhteydessä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään. Lisäksi tutkittiin, muokkaako vanhempien parisuhteen laatu äidin masennuksen yhteyttä vanhemmuuskokemusten muutokseen.

Tutkimuksen aineisto koostui äideistä ($n=472$), jotka vastasivat vanhemmuuskokemuksia, masentuneisuutta, lapsen vaativuutta sekä vanhempien parisuhteen laatua arvioiviin kyselyihin lapsen ollessa kahden kuukauden ja yhden vuoden ikäinen. Tutkimus tehtiin osana *Kehityksen ihmeet* -pitkittäistutkimusta, jonka ovat toteuttaneet yhteistyössä Tampereen yliopisto sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri. Aineisto analysoitiin lineaarisella regressioanalyysillä.

Tulosten mukaan äidin masennus ja vanhempien parisuhteen laatu oli hypoteesien mukaisesti yhteydessä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Äitien masennuspisteiden ollessa korkeampia vanhemmuuskokemusten muutos oli kielteisempi. Vanhempien parisuhteen laadun ollessa korkeammalla tasolla vanhemmuuskokemusten muutos oli puolestaan myönteisempi. Sen sijaan hypoteesin vastaisesti lapsen vaativuus ei ollut yhteydessä vanhemmuuskokemusten muutokseen. Vanhempien parisuhteen laatu ei muokannut yhteyttä äidin masennuksen ja vanhemmuuskokemusten muutoksen välillä. Tulosten pohjalta voidaan todeta, että äidin masennus ja vanhempien parisuhteen laatu ovat tekijöitä, joihin kannattaa kiinnittää erityistä huomiota äitiys- ja lastenneuvoloissa myönteisten vanhemmuuskokemusten takaamiseksi.

Avainsanat: vanhemmuuskokemukset, äidin masennus, lapsen vaativuus, vanhempien parisuhteen laatu, perhetutkimus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	1
1.1 Vanhemmuus pikkulapsiperheessä.....	2
1.1.1 Vanhemmuus lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana.....	2
1.1.2 Vanhemmuuskokemukset: vanhemmuuden voimavarat ja rajoitteet	3
1.2 Varhaista vanhemmuutta ennustavat tekijät.....	4
1.2.1 Äidin masennus ja vanhemmuus	6
1.2.2 Lapsen vaativuus ja vanhemmuus	8
1.2.3 Vanhempien parisuhteen laatu ja vanhemmuus	10
1.2.4 Parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä äidin masennuksen ja vanhemmuuden välillä	12
1.3 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	13
2. MENETELMÄT	15
2.1 Tutkittavat ja tutkimuksen kulku.....	15
2.2 Tutkimusmenetelmät ja muuttujat	16
2.3 Aineiston analysointi	18
3. TULOKSET	19
3.1 Kuvailevat tulokset.....	19
3.2 Taustamuuttujien yhteydet tutkittaviin muuttujiin	20
3.3 Äidin masennuksen yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen.....	21
3.4 Lapsen vaativuuden yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen.....	21
3.5 Vanhempien parisuhteen laadun yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen ..	22
3.6 Äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja vanhempien parisuhteen laadun yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen	23
3.7 Parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä äidin masennuksen ja äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välillä.....	23
4. POHDINTA	24
4.1 Varhaisten vanhemmuuskokemusten muutos: äidin masennuksen, vanhempien parisuhteen laadun ja lapsen vaativuuden merkitys.....	25
4.2 Parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä	27
4.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset.....	28
4.4 Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen käytännön merkitys	29
5. LÄHTEET	30

1. JOHDANTO

Vanhemmuus on yksi yhteiskunnan merkittävimpiä ja universaaleimpia ilmiöitä: se koskettaa eri kansoja ja sukupolvia, joissa kaikissa vanhemmuuden yhtäläisyydet ovat suurempia kuin sen eroavaisuudet (Hoghughi, 2004). Psykologiassa, kuten monilla muillakin tieteenaloilla, vanhemmuutta on tutkittu paljon eri näkökulmista. Useimmissa tutkimuksissa vanhemmuutta on lähestytty tutkimalla vanhemman käyttäytymistä, kuten erilaisia vanhemmuustyylejä ja kasvatuskäytäntöjä (Kivijärvi, Rönkä, & Hyväluoma, 2009). Tutkimuksissa vanhemmuutta on tarkasteltu monissa eri vanhemmuuden vaiheissa (Herbert, 2004) ja tutkittavina ovat olleet äidit, isät tai kummatkin vanhemmista (Taraban & Shaw, 2018). Tutkimuksen kohteena ovat olleet myös erilaiset vanhemmuuteen vaikuttavat tekijät, joista on luotu useita erilaisia malleja: esimerkiksi Tarabanin ja Shawin (2018) mallin mukaan vanhemmuuteen vaikuttavat vanhemman ja lapsen ominaisuudet sekä perhe ja sosiaalinen ympäristö. Vanhemmuus etenkin pikkulapsivaiheessa on tärkeä tutkimuskohde, sillä sen merkitys lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin on monella tapaa erityisen merkittävä (Hoghughi, 2004).

Vanhemman käyttäytyminen on kuitenkin vain yksi näkökulma vanhemmuuteen; toinen, vähemmän käytetty lähestymistapa on tutkia vanhemman kokemuksista omasta vanhemmuudestaan. Vanhemmuuskokemuksilla viitataan vanhemman käsityksiin esimerkiksi siitä, kuinka pärjää vanhempaan ja kuinka tyytyväinen on vanhemmuuteensa (Salonen ym., 2011). Vanhemmuuskokemuksia on tutkimuksissa lähestytty tarkastelemalla useita vanhempaan ja lapseen liittyviä tekijöitä, esimerkiksi vanhemman voimavaroja toimia vanhempaan sekä vanhemman rooliin liittyviä rajoitteita (Piskernik, Supper, & Ahnert, 2018; Vänskä ym., 2017).

Tässä tutkimuksessa varhaisilla vanhemmuuskokemuksilla tarkoitetaan vanhemman kokemuksia omasta vanhemmuudestaan lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tutkimuksessa sovelletaan Tarabanin ja Shawin (2018) mallia vanhemmuudesta, mutta keskiössä on vanhemman käyttäytymisen sijasta vanhemmuuskokemukset. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, ovatko äidin masennus, lapsen vaativuus sekä vanhempien parisuhteen laatu lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen yhteydessä äitien varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä yhden vuoden ikään. Lisäksi selvitetään, muokkaako vanhempien parisuhteen laatu äidin masennuksen ja varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välistä yhteyttä. Tutkimus kokoaa yhteen merkittäviä vanhemmuuskokemuksiin yhteydessä olevia tekijöitä ja laajentaa tietoa vanhemmuuskokemuksista lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana.

1.1 Vanhemmuus pikkulapsiperheessä

1.1.1 Vanhemmuus lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana

Useimmat suomalaiset vanhemmat kertovat lapsen saamisen olevan paras asia, mitä heille on koskaan tapahtunut (Paajanen, 2005). Mediasta ajoittain välittyvistä kielteisistä mielikuvista huolimatta suurin osa suomalaisista vanhemmista voi hyvin (Haapala ym., 2020). Monille vanhemmaksi tuleminen tuo merkitystä elämään, minkä lisäksi vanhemmuus voi myös parantaa itsetuntoa, lisätä vastuuntuntoisuutta, vahvistaa parisuhdetta ja lisätä työssäkäynnin merkitystä (Paajanen, 2005). Suomessa pikkulasten vanhemmat ovatkin muita aikuisia tyytyväisempiä perhe-elämäänsä ja saavutuksiinsa (Haapala ym., 2020). Tutkimusten mukaan siirtymä vanhemmuuteen voi kuitenkin myös olla monin eri tavoin stressaava (Matthey, 2011) sekä heikentää vanhempien hyvinvointia (Chen, Tung, & Enright, 2021). Haasteita voi esiintyä, jos lapsen hoitaminen tuntuu vanhemmista raskaalta, lapsi vie aikaa parisuhteelta, vanhemmuuden yhdistäminen työhön tai opiskeluun on hankalaa, taloudellinen tilanne heikkenee tai unenpuute aiheuttaa voimakasta väsymystä (Paajanen, 2005). Suomessa neljännes pikkulasten äideistä kokee merkittävää psyykkistä kuormittuneisuutta (Haapala ym., 2020). Haasteita voi aiheuttaa myös vanhempien korkea itsekriittisyys omaa vanhemmuuttaan kohtaan (Casalin, Luyten, Besser, Wouters, & Vliegen, 2014).

Lapsi kehittyy merkittävästi ensimmäisen elinvuotensa aikana ja on tällöin täysin riippuvainen hoitajastaan (Taraban & Shaw, 2018). Vanhemman tehtävänä on huolehtia lapsen fyysisistä, emotionaalisisista ja sosiaalisista tarpeista, antaa hoivaa ja asettaa lapselle rajoja (Hoghughi, 2004). Lisäksi vanhemman tehtävänä on lapsen sosialisointi eli kasvattaminen yhteisön jäseneksi (Herbert, 2004). Vanhemman rooli on suuri erityisesti varhaislapsuudessa (Taraban & Shaw, 2018), sillä lapsen kehitys ensimmäisenä elinvuotena tapahtuu pitkälti vanhempi-lapsi-suhteen kontekstissa. Vanhemmuuden ja lapsen kehityksen väliset yhteydet ovatkin tutkimusten mukaan voimakkaampia varhaislapsuudessa kuin myöhemmissä ikävaiheissa (Landry, Smith, Swank, Assel, & Vellet, 2001). Vaikka isät ottavat yhä enemmän vastuuta lapsen kasvatuksesta (Miettinen & Saarikallio-Torp, 2020; Ponnet ym., 2013), äideillä on edelleen suurempi vastuu lapsen kasvatuksesta (Lammi-Taskula & Salmi, 2014; Ponnet ym., 2013). Suomessa vain alle kymmenesosa alle vuoden ikäisten lasten äideistä käy töissä (Salmi & Lammi-Taskula, 2014), ja äidit pitävät merkittävästi suurimman osan perhevapaista (Keskinen, 2020).

Vanhemmuus on tärkeä tutkimuskohde, sillä vanhempien on todettu olevan merkittävässä roolissa lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäjinä (Waller ym., 2015). Useissa tutkimuksissa vanhemman käyttäytymistä on käsitteellistetty kahtena ulottuvuutena: kielteisenä ja myönteisenä vanhemmuutena (Taraban & Shaw, 2018). Kielteinen vanhemmuus sisältää epäjohtonmukaisuutta ja rajua kuria (Dargis & Li, 2020) sekä ylireagoivuutta ja kontrollointia (Waller ym., 2015). Myönteisellä vanhemmuudella puolestaan viitataan laajasti vanhemman myönteiseen käyttäytymiseen, kuten lämminhenkisyyteen ja sensitiivisyyteen sekä sopivien rajojen asettamiseen (Waller ym., 2015). Vanhemmuuden laatu on tutkimusten mukaan yhteydessä lapsen sosioemotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen, kuten tunteiden säätelyyn (Chang, Schwartz, Dodge, & McBride-Chang, 2003; Tarban & Shaw, 2018), sopeutuvuuteen (Leerkes, Blankson, & O'Brien, 2009), toiminnanohjaukseen (Waller ym., 2015), sosiaaliseen kompetenssiin, akateemiseen suoriutumiseen sekä sisään- ja ulospäinsuuntautuviin oireisiin (Taraban & Shaw, 2018; Waller ym., 2015).

1.1.2 Vanhemmuuskokemukset: vanhemmuuden voimavarat ja rajoitteet

Vanhemmuuskokemuksilla viitataan vanhemman kokemuksiin siitä, millaista on olla vanhempi: esimerkiksi kuinka tyytyväinen on omaan vanhemmuuteensa ja kuinka hyvin kokee pärjäävänsä vanhempana (Salonen ym., 2011). Lisäksi vanhemmuuskokemuksiin on tutkimuksissa liitetty vanhempien kokemus suhteestaan lapseen, sosiaalisista verkostoista ja tuen saamisesta, vanhemmuuden uupumuksesta (Matthey, 2011) sekä vanhemmuuden stressistä (Abidin, 1995; Piskernik ym., 2018; Repokari ym., 2006). Vanhemmuuskokemukset voivat parhaimmillaan olla onnellisia ja merkityksellisiä; osalla ne sen sijaan saattavat sisältää pettymyksiä ja tyytymättömyyttä (Gajek, 2020).

Vanhemmuuskokemuksiin liittyy oleellisesti se, millaiset voimavarat ja toisaalta rajoitteet vanhemmalla on toimia vanhempana. Vanhemmuuteen tarvitaan paljon erilaisia voimavaroja, joista yksi on vanhemman kokema kompetenssi. Vanhemmuuden kompetenssilla tarkoitetaan kokemusta siitä, että osaa toimia vanhempana tehokkaasti (Ngai, Chan, & Ip, 2010). Se sisältää vanhemmuuteen liittyvää tietoa, taitoja ja asenteita (Leigh ym., 2007). Vanhemman kokema vahva kompetenssin tunne on yhteydessä myönteiseen vanhemmuuteen (Ngai ym., 2010), kuten vanhemman lämpimyyteen ja vähäisempään ylireagoivuuteen (Egberts, Prinzie, Deković, de Haan, & van der Akker, 2014); sen sijaan heikko kompetenssin tunne on todettu olevan yhteydessä kielteiseen vanhemmuuteen, kuten

turhautumiseen ja ärtyvyyteen lasta kohtaan (De Haan, Prinzie, & Dekovic, 2009). Kompetenssin tunne on yhdistetty myös siihen, kuinka tyytyväisiä vanhemmat ovat vanhemmuuteensa (Angley, Divney, Magriples, & Kershaw, 2015; Ngai ym., 2010; Salonen ym., 2011). ja kuinka stressaavana vanhemmat kokevat vanhemmuutensa (Liu, Chen, Yeh, & Hsieh, 2011). Ngain ja kumppaneiden (2010) mukaan äidit, joilla on vahva kompetenssin tunne, pystyvät paremmin selviytymään varhaisen vanhemmuuden haasteista. Kompetenssin lisäksi vanhemmat tarvitsevat vanhempana toimimiseen muitakin voimavaroja, kuten ymmärrystä, motivaatiota, sosiaalista verkostoa sekä materiaalisia resursseja (Hoghughi, 2004).

Vanhemmuuskokemuksiin vaikuttavat myös erilaiset vanhemmuuteen liittyvät rajoitteet. Roolien rajoittuneisuudella viitataan vanhemman kokemukseen siitä, kuinka paljon vanhempana olemisen asettaa rajoituksia vanhemman henkilökohtaiselle elämälle ja estää itsensä toteuttamista muilla elämänalueilla (Kivijärvi ym., 2009). Monet suomalaiset pitävätkin lapsen hankkimisen ehtona sitä, että he ovat saaneet elää tarpeeksi kauan vapaata nuoruutta (Paajanen, 2005). Paajasen tutkimuksessa noin viidesosa suomalaisista vanhemmista koki, että on menettänyt suuren osan vapaudestaan lapsen saamisen myötä. Vanhempien oman ajan järjestäminen on tärkeää sekä vanhemman että koko perheen hyvinvoinnin kannalta. Roolien rajoittuneisuus voi vähentää vanhempien parisuhteelle käytössä olevia voimavaroja ja selittää monien vanhempien kohdalla parisuhteen laadun alenemista lapsen saamisen myötä (Twenge, Campbell, & Foster, 2003). Roolien rajoittuneisuuden lisäksi myös monet muut rajoitteet voivat vaikuttaa kielteisesti vanhemmuuteen. Esimerkiksi kiire ja väsymys voivat estää vanhempaa toimimasta haluamallaan tavalla, vaikka vanhemmalla olisi tietoa kasvatustieteistä ja pyrkimys toimia sensitiivisenä vanhempana (Kivijärvi ym., 2009).

1.2 Varhaista vanhemmuutta ennustavat tekijät

Vanhemmuuteen vaikuttaa paljon erilaisia sekä vanhempaan että lapseen liittyviä tekijöitä, esimerkiksi vanhemman ja lapsen ikä, vanhemman aiempien lasten lukumäärä sekä vanhemman aiemmat kokemukset lapsista, itse saadusta vanhemmuudesta, raskaudesta ja synnytyksestä (Herbert, 2004). Vanhemmuuteen vaikuttavista tekijöistä on luotu useita erilaisia malleja, joiden keskiössä on usein vanhemman käyttäytyminen. Tämä tutkimus soveltaa vanhemmuuskokemusten tutkimiseen Tarabanin ja Shawin (2018) mallia, jossa kuvataan keskeisimpiä vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tarabanin ja Shawin mallin perustana on Jay Belskyn (1984) prosessimalli, johon viitataan

tutkimuksissa yhä paljon. Uudistetun mallin mukaan vanhemmuuteen vaikuttavat erityisesti 1) vanhempien ominaisuudet, 2) lapsen ominaisuudet ja 3) perhe ja sosiaalinen ympäristö. Vanhemman ominaisuuksista vanhemmuuteen vaikuttavat erityisesti vanhemman sukupuoli, persoonallisuus, kognitiot ja tunteet, kehityshistoria sekä masennus (Taraban & Shaw, 2018). Lapsen ominaisuuksista eniten tutkimusnäyttöä on kertynyt Tarabanin ja Shawin mukaan lapsen negatiivisen emotionaalisuuden, stressireaktioiden, geenien sekä tunteiden säätelyn vaikutuksesta vanhemmuudelle. Perhe ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat vanhemmuuteen erityisesti perheen rakenteen, parisuhteen laadun, sosiaalisen tuen ja kulttuurin kautta (Taraban & Shaw, 2018).

Tässä tutkimuksessa vanhemmuuskokemusten taustalla vaikuttavia tekijöitä lähestytään tutkimalla vanhemman ominaisuuksista äidin masennusta, sillä masennus on äideillä suhteellisen yleistä (Muzik ym., 2016) ja se vaikuttaa tutkimusten mukaan sekä vanhemmuuteen että lapsen kehitykseen monin eri tavoin (Goodman, Simon, Shamblaw, & Kim, 2020; Hummel, Kiel, & Zvirblyte, 2016). Masennukseen liittyy taipumus kielteisiin tulkintoihin, mikä voisi näkyä siinä, että myös oma vanhemmuus koetaan kielteisemmin (Ngai ym., 2010). Lapsen ominaisuuksista tutkitaan äidin kokemusta lapsen vaativuudesta, sillä se on tutkimuksissa toistuvasti ollut yhteydessä vanhemmuuteen. Tutkimustulokset näiden välisestä yhteydestä ovat kuitenkin olleet ristiriitaisia (Paulussen-Hoogeboom, Stams, Hermanns, & Peetsma, 2007) ja aiemmat tutkimukset ovat keskittyneet useimmiten esikoulu- tai kouluikäisiin lapsiin (Cha, 2017). Perheen ja sosiaalisen ympäristön tekijöistä tutkitaan äidin arvioimaa parisuhteen laatua, sillä parisuhde voidaan nähdä monen äidin pääasiallisena tuen lähteenä ja erityisesti lapsen ensimmäisenä elinvuotena se voi vaikuttaa vanhemmuuteen enemmän kuin työ tai muut sosiaaliset suhteet. Lisäksi myös parisuhteen ja vanhemmuuden väliset yhteydet ovat tutkimuksissa olleet ristiriitaisia (Stroud, Durbin, Wilson, & Mendelsohn, 2011). Lisäksi tutkitaan, muokkaako parisuhteen laatu äidin masennuksen ja vanhemmuuskokemusten muutoksen välistä yhteyttä. Parisuhteen voidaan teorian pohjalta olettaa toimivan parhaimmillaan masentuneen äidin tukiverkkona, mutta tutkimustulosten ristiriitaisuuksien vuoksi tarvitaan lisää tutkimusta (Taraban ym., 2017).

Tämä tutkimus monipuolistaa tietoa vanhemmuudesta, sillä siinä tutkitaan vanhemman kokemuksia pelkän käyttäytymisen sijasta. Lisäksi tutkimuksen kohteena on lapsen ensimmäinen elinvuosi ja asetelmana on pitkittäistutkimus; useimmat aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet vanhemmuuden myöhäisempiin vaiheisiin ja tutkimukset on tehty poikittaistutkimuksina. Tutkimus kokoaa yhteen tärkeitä vanhemmuuskokemuksiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä, joiden suhteen aiempi tutkimus on ollut ristiriitaista siitäkin huolimatta, että tutkimusta on tehty vanhemman käyttäytymiseen liittyen paljon. Tutkimus tarjoaa uutta tietoa parisuhteen muokkaavasta

vaikutuksesta äidin masennuksen ja vanhemmuuskokemusten välillä, sillä sitä ei ole tiettävästi tutkittu koskaan aiemmin.

On tärkeää ymmärtää, millaisia tekijöitä myönteisten vanhemmuuskokemuksien taustalla on, erityisesti lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana (Repokari ym., 2006): kielteiset vanhemmuuskokemukset voivat olla yhteydessä kielteiseen vanhemmuuteen (Dalimonte-Merckling & Brophy-Herb, 2019) ja myönteiset vanhemmuuskokemukset voivat edistää lapsen hyvinvointia (Brown ym., 2018; Repokari ym., 2006). Tietoa vanhemmuuskokemuksiin vaikuttavista tekijöistä voidaan hyödyntää interventioissa ja neuvolatyöskentelyssä jo vanhemmuuteen siirtymässä ja pikkulapsivaiheessa (Taraban ym., 2017): vanhempien kanssa tulisi keskustella asioista, jotka saattavat vaikuttaa siihen, millaisena he kokevat vanhemmuutensa. Myönteisten vanhemmuuskokemusten taustalla olevia tekijöitä tulisi vahvistaa ja lisäksi suunnata resursseja niihin tekijöihin, jotka saattavat olla yhteydessä kielteisiin vanhemmuuskokemuksiin. Suomalaiset vanhemmat raportoivat toivovansa neuvolasta enemmän apua ja tukea juuri äidin masennukseen, parisuhteen hoitamiseen, ja lapsen hoitamiseen (Paajanen, 2005). Tutkimus vanhemmuuskokemuksia ennustavista tekijöistä lisää vanhempien kanssa työskentelevien ammattilaisten ymmärrystä asiakkaidensa käyttäytymisen taustalla olevista tekijöistä ja voi edistää myös vanhempien ymmärrystä vanhemmuudesta, itsestään sekä mahdollisesti myös puolisostaan.

1.2.1 Äidin masennus ja vanhemmuus

Masennus on yleisin äitien toimintakykyä haittaava mielenterveyden häiriö: lähes 20 %:lla äideistä on masennusoireita kolmen kuukauden sisällä synnytyksestä (Werner, Miller, Osborne, Kuzava, & Monk, 2015). Äitien masennusoireiden, kuten alentuneen mielialan, mielenkiinnon puutteen ja itsetunnon alenemisen, vaikutusta vanhemmuuteen on tutkittu paljon. Vaikka kaikkien masentuneiden vanhempien vanhemmuus ei ole heikentynyttä, Goodmanin ja kumppaneiden (2020) meta-analyysin mukaan äitien masennus on tutkimuksissa toistuvasti yhdistetty lisääntyneeseen kielteiseen vanhemmuuteen. Tutkimusten mukaan masentuneet äidit käyttävät muihin äiteihin verrattuna kasvatuksessaan enemmän pakottavia keinoja lastensa käyttäytymisen hallinnassa (Lovejoy, Graczyk, O'Hare, & Neuman, 2000). Suomessa masentuneiden äitien on myös todettu käyttävän muita äitejä enemmän psykologista kontrollia lastensa kasvatuksessa (Aunola, Ruusunen, Viljaranta, & Nurmi, 2015).

Kielteisen vanhemmuuden lisäksi äitien masennuksella on havaittu olevan yhteys vähäisempään myönteiseen vanhemmuuteen (Goodman ym., 2020): masentuneet äidit ovat tutkimusten mukaan muita äitejä vähemmän sensitiivisiä, lämminhenkisiä, hoivaavia ja johdonmukaisia (Letourneau, Salmani, & Duffett-Leger, 2010; Lovejoy ym., 2000), minkä lisäksi heillä on vähäisempi tunteiden ilmaisu lastaan kohtaan (Aunola ym., 2015) ja vähemmän johdonmukaista rajojen asettamista (Dette-Hagenmeyer & Reichle, 2013). Masentuneet äidit myös reagoivat muita äitejä vähemmän lapsensa viesteihin (Coyne, Low, Miller, Seifer, & Dickstein, 2007) ja äänтелеvät vähemmän vauvoilleen (Lovejoy ym., 2000). Masentuneet äidit ovat myös muita äitejä useammin etäisiä ja sitoutumattomia (Lovejoy ym., 2000). Masennus on yhteydessä myös lapsen kiintymystyyliin: masentuneiden äitien vauvoilla kiintymyssuhde on muita harvemmin turvallinen (Martins & Gaffan, 2000). Hummelin ja kumppaneiden (2016) mukaan masennus vaikuttaa myös äidin ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen: tutkimuksessa masentuneiden äitien myönteinen tunneilmaisu oli muita harvemmin oikeassa tahdissa lapsen myönteiseen tunneilmaisuun nähden. Lovejoy ja kumppaneiden (2000) mukaan masentuneilla äideillä voi olla omien ongelmien välttämisen takia vähemmän mielensisäistä kapasiteettia keskittyä lapsen tarpeisiin ja mielen tiloihin, mikä heikentää kykyä hoivata lasta. Vanhemmuuden haasteiden taustalla voi olla myös masentuneiden äitien heikentynyt kyky ottaa lapsen näkökulma huomioon (Coyne ym., 2007).

Vanhemman käyttäytymisen lisäksi masennus voi olla yhteydessä myös vanhemmuuskokemuksiin. Äitien masennuksen on todettu olevan yhteydessä ainakin vanhemmuuteen liittyvään minäpystyvyyteen (Kohlhoff & Barnett, 2013; Salonen ym., 2009; Tarkka, 2003) ja synnytyksen jälkeisen masennuksen heikentävän vauvan hoitamiseen liittyvää kompetenssin tunnetta (Jones, Letourneau, & Leger, 2019). Lisäksi äidin synnytyksen jälkeinen masennus on yhteydessä äidin kokemukseen vanhemmuuden kompetenssista ja vanhemmuuden rooliin liittyvästä tyytyväisyydestä (Ngai ym., 2010). Ngain ja kumppaneiden mukaan masennukseen liittyvä taipumus tulkita maailmaa kielteisesti voi johtaa siihen, että myös omia kykyjä hoitaa lasta tulkitaan kielteisesti, mikä johtaa heikkoon roolikompetenssiin ja tyytyväisyyteen. Masentuneet äidit myös kokevat lapsensa kielteisemmin kuin äidit, jotka eivät ole masentuneita (Coyne ym., 2007).

Masennusjaksojen ajoitus on tärkeä ennustaja masennuksen ja vanhemmuuden välisen yhteyden voimakkuudelle (Taraban & Shaw, 2018): masennus on voimakkaimmin yhteydessä vanhemmuuteen masennuksen akuutissa vaiheessa, mutta yhteys löytyy myöhemminkin (Lovejoy ym., 2000). Letourneau ja kumppaneiden (2010) mukaan masennuksen vaikutusta vanhemmuuteen akuutin vaiheen jälkeenkin voi selittää heikentynyt vanhemmuuteen liittyvä kompetenssin tunne. Myös masennuksen kesto vaikuttaa masennuksen ja vanhemmuuden väliseen yhteyteen: krooninen masennus heikentää vanhemmuutta enemmän (Taraban & Shaw, 2018). Tarabanin ja Shawin

mukaan tätä voi selittää se, että kroonisesti masentuneet äidit alkavat nähdä vanhemmuuden roolinsa pysyvästi kielteisellä tavalla eli heidän vanhemmuuskokemuksensa muuttuvat kielteisemmiksi. Kiviriusun ja kumppaneiden (2020) mukaan äitien masennusoireet pysyvät usein melko samalla tasolla lapsen kahden ensimmäisen elinvuoden aikana.

Äidin masennuksella näyttää olevan suurempi vaikutus vanhemmuuteen varhaislapsuudessa kuin myöhemmissä ikävaiheissa (Letourneau ym., 2010). Yhteyden voimakkuus voi selittyä sillä, että pikkulapsivaiheessa äiti viettää lapsen kanssa enemmän aikaa kuin myöhemmissä ikävaiheissa (Shaw, Connell, Dishion, Wilson, & Gardner, 2009) tai sillä, että pikkulapsivaiheen vanhemmuuteen liittyy paljon psykologisia ja fyysisiä vaatimuksia. Pieni lapsi tarvitsee äitiään tunteidensäätelyn tueksi erityisesti ensimmäisen elinvuotensa aikana, kun tunteidensäätely kehittyy merkittävästi (Abney, DaSilva, & Bertenthal, 2021). Masennus voi heikentää äidin kykyä tukea lapsen tunteidensäätelyn kehitystä (Goodman & Gotlib, 1999).

1.2.2 Lapsen vaativuus ja vanhemmuus

Lapsen ominaisuuksien on todettu vaikuttavan vanhemmuuteen, kuten vanhempien antaman hoivan laatuun ja määrään (Padilla & Ryan, 2019). Aiemmissä tutkimuksissa lapsen ominaisuuksista on tutkittu erityisesti temperamentin haastaviksi koettuja piirteitä, kuten reaktiivisuutta sekä lapsen negatiivista emotionaalisuutta (Padilla & Ryan, 2019; Taraban & Shaw, 2018). Tässä tutkimuksessa lapsen vaativuudella viitataan vanhemman kokemukseen lapsen vaativuudesta, mikä voi liittyä lapsen negatiiviseen emotionaalisuuteen, heikkoon sopeutumiskykyyn tai sellaiseen käyttäytymiseen, jota vanhemman on vaikea hyväksyä lapsessa (Piskernik ym., 2018).

Paulussen-Hoogeboomin ja kumppaneiden (2007) meta-analyysissä tutkittiin lapsen ominaisuuksien vaikutusta vanhemmuuteen. Tutkimuksen mukaan lapsen negatiivinen emotionaalisuus on yhteydessä vähäisempään lasta tukevaan vanhemmuuteen ja suurempaan rajoittavan kontrollin käyttöön. Lapset, jotka ovat sosiaalisia, joustavia ja helposti rauhoitettavia, herättävät vanhemmissa todennäköisemmin sensitiivisyyttä ja responsiivisuutta; sen sijaan uhmakkaat, ärtyisät ja etäiset lapset herättävät vanhemmissaan todennäköisemmin turhautumista, vetäytymistä sekä ankarampaa reagointia lapseen (Paulussen-Hoogeboom ym., 2007). Vanhemmat kuvaavat tutkimuksissa negatiivisesti emotionaalisia lapsiaan vaikeammin hallittaviksi, mikä voi osaltaan selittää ankarampaa reagointia (Crockenberg & Leerkes, 2003). Lipscombin ja kumppaneiden (2011) tutkimuksen mukaan lapsen negatiivisen emotionaalisuuden lisääntyminen oli

yhteydessä adoptiovanhemman lisääntyneeseen ylireagoivuuteen. Lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhteyttä vanhemman käyttäytymiseen on tutkittu myös Suomessa. Laukkasen ja kumppaneiden (2014) mukaan lapsen alhainen positiivisuus oli yhteydessä äidin alhaisempaan kiintymykseen ja lämpimyyteen; lapsen negatiivinen emotionaalisuus oli puolestaan yhteydessä äitien käyttämään kontrolliin.

Lapsen vaativuuden on todettu olevan yhteydessä vanhemmuuskokemuksista ainakin vanhemmuuden kompetenssiin sekä vanhemmuuteen liittyvään stressiin ja uupumukseen. Vanhempien kompetenssin tunne on todettu Suomessa olevan vahvempi niillä vanhemmilla, joiden lapset ovat helpommin rauhoiteltavissa (Repokari ym., 2006). Repokarin ja kumppaneiden tutkimuksessa vanhempien oli helpompi hyväksyä lapsi, joka otti kontaktia hymyilemällä, oli helposti rauhoiteltavissa ja jolla oli säännöllinen syömis- ja nukkumisrytmi. Séjournén, Sanchez-Rodriguezin, Leboullengerin ja Callahanin (2018) mukaan lapsen kokeminen vaativaksi oli äideillä yhteydessä vanhemmuuden uupumukseen. Lisäksi lapsen negatiivinen emotionaalisuus on tutkimuksissa ollut yhteydessä vanhemman kokemaan vanhemmuuden stressiin (Dalimonte-Merckling & Brophy-Herb, 2019; Liu ym., 2011). Tutkimuksen mukaan kaikki negatiivisesti emotionaalisten lasten vanhemmat eivät koe muita vanhempia enemmän stressiä, mutta heillä, jotka kokevat, se vaikuttaa todennäköisesti vanhemmuuteen kielteisesti (Dalimonte-Merckling & Brophy-Herb, 2019). Vanhemmuuden lisäksi vanhempien käsitys lapsestaan vaikuttaa myös vanhempien hyvinvointiin (Crockenberg & Leerkes, 2003; Laukkanen ym., 2014).

Tutkimuksissa lapsen negatiivisen emotionaalisuuden yhteys vanhemmuuteen on kuitenkin ollut yleisesti heikko, minkä lisäksi joissakin tutkimuksissa yhteys on ollut positiivinen, toisissa negatiivinen (Paulussen-Hoogeboom ym., 2007): joillakin vanhemmilla se on lisännyt lapsen kontrollointia, toisilla sen sijaan sensitiivisyyttä ja osallistumista (Cha, 2017; Dalimonte-Mercklingin & Brophy-Herbin, 2019). Myös yhteydet lapsen vaativuuden ja vanhemman kokeman vanhemmuuden minäpystyvyyden välillä ovat olleet tutkimuksissa ristiriitaisia (Kohlhoff & Barnett, 2013). Tutkimuksissa on yleisesti havaittu, että yhteyden suuntaan vaikuttavat vanhemman ominaisuudet sekä sosiaalinen konteksti kuten sosioekonominen asema (Crockenberg & Leerkes, 2003; Paulussen-Hoogeboom ym., 2007). Paulussen-Hoogeboomin ja kumppaneiden mukaan yhteyteen vaikuttavat myös vanhemmuuden raportointitavat: yhteys lapsen negatiivisen emotionaalisuuden ja vanhemmuuden välillä oli voimakkaampi, kun vanhemmat raportoivat itse omasta vanhemmuudestaan. Kohlhoffin ja Barnettin (2013) tutkimuksessa vauvan observeoitu käyttäytyminen, kuten itkeminen ja kitseminen, ei ollut yhteydessä vanhemman kokemaan vanhemmuuden minäpystyvyyteen. Casalinin ja kumppaneiden (2014) pitkittäistutkimuksen mukaan lapsen negatiivinen emotionaalisuus ei lisännyt vanhempien stressiä ajan kuluessa.

1.2.3 Vanhempien parisuhteen laatu ja vanhemmuus

Parisuhteen laatu on moniulotteinen käsite ja sitä on tutkimuksissa käsitteellistetty monin eri tavoin. Tyypillisesti parisuhteen laadun mittaamiseen on käytetty kahta ulottuvuutta: parisuhdetyytyväisyyttä ja konflikteja parisuhteessa (Taraban & Shaw, 2018). Parisuhdetyytyväisyys sisältää tyytyväisyyden esimerkiksi puolisoiden väliseen kommunikaatioon ja tunteiden ilmaisemiseen parisuhteessa (Stroud ym., 2011). Parisuhdekonflikteilla viitataan puolestaan sekä avoimiin että piileviin konflikteihin, jotka voivat syntyä esimerkiksi ristiriidoista puolisoiden tavoitteissa, toiveissa tai odotuksissa (Fincham & Hall, 2005). Vaikka parisuhdetyytyväisyys ja konfliktit ovat erillisiä käsitteitä, ne vaikuttavat myös toisiinsa (Fincham & Hall, 2005). Suomessa parisuhdetyytyväisyyttä lisää tutkimusten mukaan eniten molemminpuolinen kunnioitus ja yhteenkuuluvuuden tunne; eniten tyytymättömyyttä ovat puolestaan lisänneet esimerkiksi yhteisen ajan puute ja seksi (Lammi-Taskula & Salmi, 2014). Konflikteja pienten lasten vanhempien parisuhteessa aiheuttavat useimmiten erimielisyydet ajankäytöstä, kodinhoidosta, raha-asioista sekä lastenhoidosta (Paajanen, 2005).

Vanhemmaksi tuleminen vaikutusta parisuhteelle on tutkittu paljon (Fincham & Hall, 2005). Lapsen saaminen voi aiheuttaa tilapäisesti suuriakin muutoksia parisuhteen laadussa: muutoksen suuruus riippuu siitä, kuinka hyvin vanhemmat pystyvät sopeutumaan uuteen tehtäväänsä vanhempina (Kontula, 2009). Tutkimuksissa on huomattu parisuhteen konfliktien lisääntyvän (Hanington, Heron, Stein, & Ramchandani, 2011) ja parisuhteen laadun usein heikkenevän vanhemmuuden myötä, mikä voi liittyä erityisesti rooliristiriitoihin ja vapauden rajoittumiseen (Twenge ym., 2003). Lisäksi lapsen saaminen vaikuttaa puolisoiden väliseen suhteeseen, vastuun jakoon sekä käytännön arkeen ja rutiineihin (Herbert, 2004). Lastenhoito voi viedä aikaa parisuhteelta sekä vanhempien vapaa-ajalta ja itsestä huolehtimiselta ja kuluttaa vanhempien voimavaroja (Bradbury, 2008). Lisäksi vanhemmilla on muita aikuisia vähemmän aikaa panostaa parisuhteeseensa (Hanington ym., 2011): Suomessa lapsen saamisen on koettu vaikeuttavan erityisesti yhteisen ajan löytymistä (Paajanen, 2005). Pienten lasten vanhempien on tutkimuksissa huomattu olevan tyytymättömämpiä parisuhteeseensa kuin lapsettomat parit (Bradbury, Fincham, & Beach, 2000; Twenge ym., 2003). Erot parisuhdetyytyväisyydessä ovat kuitenkin suhteellisen pieniä (Twenge ym., 2003). Useimmiten parisuhteen laatu palautuu normaalitasolle muutaman vuoden kuluessa ja osalla parisuhteen laatu voi myös parantua vanhemmuuteen siirryttäessä (Kontula, 2009): Suomessa tehdyssä tutkimuksessa noin puolet vastaajista koki, että parisuhteen laatu parantui lapsen saamisen myötä (Paajanen, 2005).

Perhesysteemiteoriassa perhe nähdään verkostona, jossa toisiinsa yhteydessä olevat yksilöt muodostavat sekä yhtenäisen kokonaisuuden että erilaisia alasysteemejä (Bridge, 2019). Yksittäiset perheenjäsenet ja alasysteemit nähdään itsenäisinä, minkä lisäksi heillä on jatkuva, vastavuoroinen vaikutus toisiinsa (Bridge, 2019). Vanhempien parisuhde on yksi perheen alasysteemeistä, joka on yhteydessä vanhempi-lapsi-alasysteemiin. Perhesysteemiteorian tutkimuksissa tuodaan esille kolme parisuhteen ja vanhemmuuden väliseen yhteyteen liittyvää hypoteesia: leviäminen (engl. *spillover*), kompensatio (engl. *compensation*) ja erillisyyttä (engl. *compartmentalization*) (Stroud ym., 2011). Eniten tukea tutkimuksista on saanut leviämishypoteesi, jonka mukaan vanhempien parisuhteen laadulla on positiivinen yhteys vanhemmuuden laatuun (Kouros, Papp, Goeke-Morey, & Cummings, 2014; Malinen ym., 2010; Stroud ym., 2011). Vähemmän tutkimustukea ovat saaneet kompensatiohypoteesi, jonka mukaan parisuhteen laadun ja vanhemmuuden laadun välillä on negatiivinen yhteys, sekä erillisyyshypoteesi, jonka mukaan näiden välillä ei ole yhteyttä (Krishnakumar & Burhler, 2000).

Leviämishypoteesia tukevat tutkimustulokset, joiden mukaan sekä parisuhdetyytyväisyydellä että parisuhteen konflikteilla on todettu olevan yhteys vanhemmuuden laatuun varhaislapsuudessa (Fincham & Hall, 2005). Vanhempien hyvä parisuhde on lapsilähtöisen vanhemmuuden perusta (Pulkkinen, 2002). Tyytyväisissä parisuhteissa vanhemmat ovat lastaan kohtaan sensitiivisempiä, hyväksyvämpiä ja lämpimämpiä (Tarban & Shaw, 2018) ja arvioivat vanhempi-lapsi-suhteensa laadun myönteisemmäksi (Kouros ym., 2014). Parisuhdetyytyväisyyden on todettu olevan pienten lasten vanhemmilla yhteydessä alhaisempiin vanhemmuuteen liittyviin roolirajoitteisiin (Malinen ym., 2010), minkä lisäksi jo raskaudenaikaisella parisuhdetyytyväisyydellä on todettu olevan yhteys vanhemmuuteen liittyvään kompetenssiin lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana (Kershaw ym., 2014). Sen sijaan vanhempien parisuhdekonfliktien on todettu olevan yhteydessä vanhemman kielteiseen käyttäytymiseen lasta kohtaan, erityisesti kurin ankaruuteen ja lapsen heikkoon hyväksyntään sekä vanhemman vähäiseen sensitiivisyyteen (Krishnakumar & Burhler, 2000). Myös Suomessa parisuhteen heikon laadun on todettu olevan yhteydessä vanhemman rankaisevuuteen sekä välinpitämättömyyteen lapsen tarpeista (Pulkkinen, 2002).

Finchamin ja Hallin (2005) mukaan leviämistä voidaan selittää vanhempien osallistumisella sekä keskinäisellä tuella. Ajatusta tukee Hollandin ja McElwainin (2013) tutkimus, jonka mukaan parisuhteen laatu on yhteydessä vanhempien keskinäiseen luottamukseen ja toistensa tukemiseen, mikä puolestaan on yhteydessä parempaan vanhempi-lapsi-vuorovaikutukseen. Parisuhde voi toimia sosiaalisen tuen väylänä, ja sosiaalinen tuki lisää myönteistä vanhemmuutta (Nunes ym., 2021). Leviämistä on perusteltu myös sillä, että vanhempi suuntaa parisuhteensa kielteisyyttä vuorovaikutukseen lapsensa kanssa tai mallintaa kielteistä vuorovaikutusta lapsilleen ja näin luo

ongelmallista lapsi-vanhempi-vuorovaikutusta (Stroud ym., 2011). Jos parisuhteessa on paljon konflikteja ja kielteisyyttä, vanhemmat ärsyntyvät ja uupuvat herkemmin, jolloin he saattavat huomioida lasta heikommin (Taraban & Shaw, 2018).

Vaikka parisuhteen laadun ja vanhemmuuden laadun väliltä on löydetty monissa tutkimuksissa positiivinen yhteys, tutkimusnäyttö ei ole kiistatonta: useissa tutkimuksissa yhteys on ollut melko heikko, minkä lisäksi osa tutkimuksista tukee kompensatio- ja erillisyyshypoteeseja (Krishnakumar & Buehler, 2000). Yhteyttä on tärkeää tutkia myös sen takia, että parisuhteen laadulla on todettu olevan vaikutusta lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin (Salo, 2011), esimerkiksi lapsen käyttäytymisen ongelmiin (Fincham & Hall, 2005). Yhteys parisuhteen laadun ja lapsen kehityksen välillä saattaa välittyä juuri vanhemmuuden kautta. Monet parisuhteen ja vanhemmuuden tutkimukset ovat keskittyneet ainoastaan vanhempien käyttäytymisen tutkimiseen, mikä antaa vanhempi-lapsisuhteesta yksinkertaistetun kuvan (Stroud ym., 2011). Lisäksi parisuhteen ja vanhemmuuden yhteyttä on tutkittu useimmiten poikkileikkausasetelmalla, ja lisää pitkäaikaistutkimusta tarvitaan (Davies, Sturge-Apple, & Cummings, 2004; Turney, 2011).

1.2.4 Parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä äidin masennuksen ja vanhemmuuden välillä

Tutkimusten mukaan vanhemmuuteen vaikuttavilla tekijöillä on vanhemmuuteen suora vaikutus, mutta lisäksi ne voivat vaikuttaa toisiinsa ja sitä kautta vanhemmuuteen (Taraban & Shaw, 2018). Tarabanin ja Shawin mukaan tarvitaan lisää tutkimusta näiden tekijöiden välisistä yhteyksistä. Vaikka äidin masennuksen yhteyttä vanhemmuuden laatuun on tutkittu paljon, vain harvassa tutkimuksessa on tarkasteltu tätä yhteyttä muokkaavia tekijöitä (Taraban ym., 2017). Tarabanin ja kumppaneiden (2017) mukaan teorian pohjalta voidaan olettaa, että parisuhteen laatu voi muuntaa äidin masennuksen ja vanhemmuuden laadun välistä yhteyttä: jos parisuhteen laatu pysyy äidin masennuksesta huolimatta hyvänä, sen voidaan olettaa antavan äidille kompensoivia voimavaroja ja heikentävän masennuksen negatiivista yhteyttä vanhemmuuden laatuun. Parisuhteessa puolisoilta saadaan sosiaalista, aineellista sekä emotionaalista tukea, mikä voi auttaa masentunutta äitiä jaksamaan vanhemmuuden tehtävässään ja selviämään vastoinkäymisistä (Kontula, 2009). On mahdollista, että parisuhteeseensa tyytyväiset äidit voivat ehkäistä masennusoireiden leviämistä vanhemmuuteensa paremmin kuin äidit, jotka eivät saa yhtä paljon tukea puolisoiltaan (Meadows, McLanahan, & Brooks-Gunn, 2007; Taraban ym., 2017). Puoliso voi edistää masentuneen äidin

vanhemmuuden laatua myös ottamalla vastuuta lapsen hoitamisesta (Turney, 2011): oman ajan tarjoaminen masentuneelle äidille voi auttaa jaksamisessa ja helpottaa äidin rooliristiriitaa.

Tarabanin ja kumppaneiden (2017) tutkimus on ensimmäisiä tutkimuksia, joissa parisuhteen laadun muokkaavaa vaikutusta masennusoireiden ja vanhemman käyttäytymisen välillä on tutkittu varhaislapsuudessa. Tutkimuksessa tulokset olivat kuitenkin tutkijoiden odotusten vastaisia: korkea parisuhteen laatu vahvisti masennusoireiden ja heikentyneen vanhemmuuden laadun välistä yhteyttä ja alhaisempi parisuhteen laatu oli yhteydessä heikompaan yhteyteen masennusoireiden ja heikentyneen vanhemmuuden laadun välillä. Myös Englen ja McElwainin (2013) tutkimuksessa hieman vanhemmilla päiväkotikäisillä lapsilla saatiin samansuuntaisia tuloksia: äitien masennusoireet olivat vahvemmin yhteydessä vähäisempään sensitiivisyyteen äideillä, joiden parisuhteessa oli paljon emotionaalista läheisyyttä. Turneyn (2011) tutkimuksessa se, oliko äiti avioliitossa lapsen syntymän aikaan, ei vaikuttanut äidin masennuksen ja vanhemmuuden väliseen yhteyteen – tutkimuksessa ei kuitenkaan arvioitu parisuhteen laatua, vaan sitä, oliko äiti avioliitossa vai ei. Parisuhteen laadun rooli muuntavana tekijänä masennuksen ja vanhemmuuden välillä onkin monimutkainen, ja siitä tarvitaan lisää tutkimusta (Engle & McElwain, 2013; Taraban ym., 2017). Parisuhteen muuntavaa vaikutusta vanhemman masennuksen ja vanhemmuuskokemusten välillä ei ole tiettävästi tutkittu aiemmin.

1.3 Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tässä tutkimuksessa tutkitaan äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja vanhempien parisuhteen laadun yhteyttä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään. Lisäksi tutkitaan, muokkaako parisuhteen laatu äidin masennuksen ja varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välistä yhteyttä. Äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia, äidin masennusta, lapsen vaativuutta ja vanhempien parisuhteen laatua on arvioitu lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen ja lisäksi äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia uudestaan lapsen ollessa vuoden ikäinen. Tutkimusta ohjaa Tarabanin ja Shawn (2018) malli, joka pohjautuu Belskyn (1984) vanhemmuuden prosessimalliin. Pitkittäistutkimus laajentaa tietoa vanhemmuudesta, sillä siinä tutkitaan vanhemmuuskokemuksia pelkän vanhemman käyttäytymisen sijasta ja kootaan yhteen merkittäviä vanhemmuuskokemuksiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi tutkimuksen kohteena on lapsen ensimmäinen elinvuosi, kun useimmat tutkimukset ovat kohdistuneet vanhemmuuden myöhempisiin vaiheisiin.

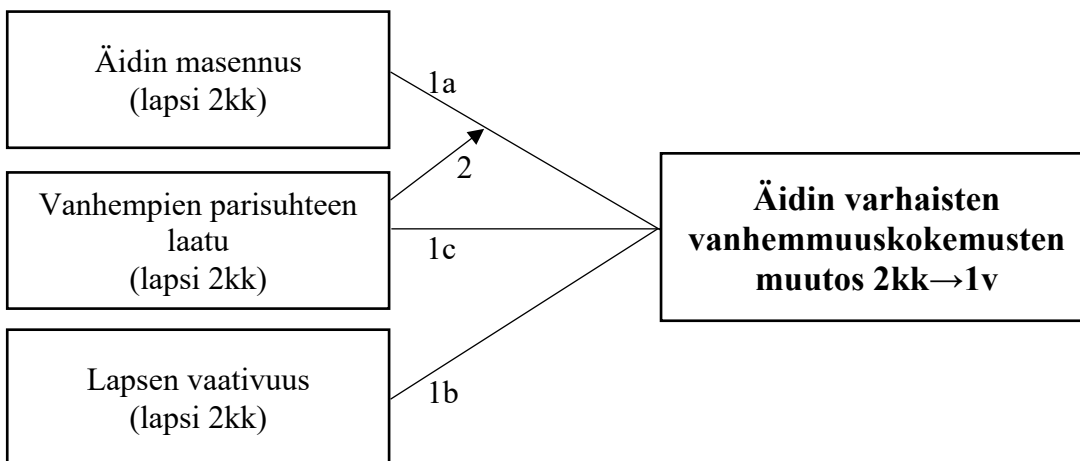
Tutkimuskysymykset ja hypoteesit ovat seuraavat:

1. Onko a) äidin masennus, b) lapsen vaativuus ja c) vanhempien parisuhteen laatu lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen yhteydessä äidin vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään?

H1: a) Äidin korkea masennus ja b) lapsen korkea vaativuus ovat yhteydessä äidin vanhemmuuskokemusten negatiiviseen muutokseen ja c) parisuhteen korkea laatu on yhteydessä äidin vanhemmuuskokemusten positiiviseen muutokseen.

2. Muokkaako parisuhteen laatu äidin masennuksen yhteyttä äidin vanhemmuuskokemusten muutokseen?

H2: Aiempien tutkimusten pohjalta ei voida asettaa hypoteesia.

KUVIO 1. Tutkimuskysymykset.

2. MENETELMÄT

2.1 Tutkittavat ja tutkimuksen kulku

Tämä tutkimus on toteutettu osana Kehityksen Ihmeet (KEHI) -pitkittäistutkimusta, johon tutkittavat perheet on rekrytoitu vuonna 1999 Helsingin yliopistollisesta keskussairaalaista sekä viideltä eri lapsettomuuslinikalta Helsingistä, Turusta ja Oulusta. Alun perin tutkimuksessa on ollut mukana 993 perhettä, joista osa on saanut lapsettomuushoitoja. Pitkittäistutkimuksessa on kerätty tietoa perheistä kyselylomakkeilla kuutena eri ajankohtana: raskauden toisella kolmanneksella (T1) sekä lapsen ollessa kahden kuukauden (T2), yhden vuoden (T3), 7–8 vuoden (T4), 9–10 vuoden (T5) ja 17–19 vuoden ikäinen (T6). HUS:n eettinen toimikunta on hyväksynyt tutkimuksen kaikkina tutkimusajankohtina.

Tässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olivat äidit, jotka olivat vastanneet kaikkiin tutkimuksessa käytettäviin kyselylomakkeisiin lapsen ollessa kahden kuukauden ja yhden vuoden ikäinen. Tutkimukseen otettiin mukaan äidit, jotka lisäksi raportoivat tiedot äidin koulutuksesta, siviilisäädystä ja lapsettomuushoitotaustasta sekä lapsen sukupuolesta. Yhteensä tutkimuksessa oli mukana 472 äitiä. Tutkittavat äidit olivat tutkimuksen alkaessa 20–47-vuotiaita (keskiarvo 33.2 vuotta, keskihajonta 3.8 vuotta). Tutkittavien äitien ikä ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi tutkimuksen ulkopuolelle jätetyistä äideistä ($t(764) = -.884, p = .377$). Muut taustamuuttujat on esitelty taulukossa 1. Tutkittavat äidit eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi tämän tutkimuksen ulkopuolelle jätetyistä äideistä muidenkaan taustamuuttujien suhteen.

TAULUKKO 1. Taustamuuttujista äidin koulutus, siviilisääty ja lapsettomuushoitotausta sekä lapsen sukupuoli tutkimukseen osallistumisen mukaan. (N=993)

Muuttujat:	Tutkittavat		Tutkimuksen ulkopuolelle jääneet		χ^2 (df, n)
	n	%	n	%	
Äidin koulutus					.29 (3, 790)
Korkeakoulutus	144	30.0	93	30.0	
Opistotasoinen koulutus	206	42.9	129	41.6	
Ammattikoulutus	74	15.4	52	16.8	
Ei ammattikoulutusta/ opiskelija	56	11.7	36	11.6	
Äidin siviilisääty					2.91 (2, 745)
Avoliitossa	347	72.3	176	66.4	
Avoliitossa	132	27.5	88	33.2	
Asumusero	1	.2	1	.4	
Äidin lapsettomuushoitotausta					.05 (1, 953)
On saanut hoitoja	242	50.4	242	51.2	
Ei ole saanut hoitoja	238	49.6	231	48.8	
Lapsen sukupuoli					.05 (1, 806)
Tyttö	244	50.8	163	50.0	
Poika	236	49.2	163	50.0	

2.2 Tutkimusmenetelmät ja muuttujat

Äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia arvioitiin Parenting Stress Index (PSI) -mittarin (Abidin, 1995) lyhennetyin version vanhemmuus-alaskaalan avulla. Kyseisessä alaskaalassa vanhempi arvioi kokemuksia omasta vanhemmuudestaan: vanhemmuuteen liittyvää kompetenssin tunnetta ja vanhemmuuden rajoitteisiin liittyvää stressiä. Alaskaalassa on 12 väittämää, joihin vastataan viisiportaisella asteikolla (1 = Täysin samaa mieltä, 5 = Täysin eri mieltä). Pisteet voivat vaihdella välillä 12–60: matalammat pistemäärät viittaavat kielteiseen vanhemmuuskokemukseen ja korkeammat pistemäärät myönteiseen vanhemmuuskokemukseen. Tutkittavat äidit ovat vastanneet

PSI-kyselyyn lapsen ollessa kahden kuukauden ja yhden vuoden ikäinen. Vanhemmuuskokemuksista muodostettiin analyysia varten summamuuttuja. Mittarin reliabiliteettia eli sisäistä johdonmukaisuutta tarkasteltiin Cronbachin alfan avulla. Vanhemmuus-alaskaalan reliabiliteetti oli hyvä ($\alpha=0.83$).

Äidin masennusta arvioitiin Beckin depressioasteikon lyhennetyllä versiolla (BDI-13) (Beck, Ward, Mendelsohn, Mock, & Erlaugh, 1961). BDI on kyselylomake, jonka tarkoituksena on arvioida masennukseen liittyvää alhaista mielialaa, toivottomuuden tunnetta ja somaattisia oireita. Kyselylomake sisältää 13 väittämää, joita arvioidaan viisiportaisella asteikolla: 0 viittaa oireen puuttumiseen ja 4 oireen voimakkaaseen esiintymiseen. Pisteet voivat vaihdella välillä 0–52. Pisteiden perusteella arvioidaan masennusta seuraavasti: normaali (0–12), lievä (13–18), keskivaikea (19–29) ja vaikea masennus (30 pistettä tai yli) (Beck ym., 1961). Analyysia varten muodostettiin summamuuttuja. Mittarin reliabiliteetti lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen oli hyvä ($\alpha=0.78$).

Lapsen vaativuutta arvioitiin Parenting Stress Index (PSI) -mittarin lapsi-alaskaalan avulla, jossa tarkasteltiin vanhemman kokemuksia lapsensa ominaisuuksista. Kyseisessä alaskaalassa on 12 väittämää, joiden avulla vanhempi arvioi lapsen sopeutuvuutta, hyväksyttävyyttä ja mielialaa (esim. ”Minusta tuntuu, että lapseni on hyvin pahantuulinen ja helposti ärtyvä”). Väittämiä arvioidaan viisiportaisella asteikolla (1 = Täysin samaa mieltä, 5 = Täysin eri mieltä). Kokonaispisteet asettuvat välille 12–60. Alaskaalasta muodostettiin summamuuttuja. Asteikot käännettiin niin, että korkeammat pistemäärät viittaavat lapsen vaativuuteen. Alaskaalan reliabiliteetti lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen oli hyvä ($\alpha=0.86$).

Parisuhteen laatua arvioitiin Dyadic Adjustment Scale (DAS) -mittarilla (Spanier, 1976). Mittari sisältää neljä parisuhteen laadun ulottuvuutta: parisuhdetyytyväisyyden sekä parin välisen tunneilmaston, yhteisymmärryksen ja yhteenkuuluvuuden. Näiden lisäksi voidaan arvioida kaikista ulottuvuuksista muodostuvaa parisuhteen kokonaistyytyväisyyttä. Kyselylomakkeessa on 32 väittämää, joiden avulla äiti arvioi kokemustaan parisuhteen laadusta. Suurimmassa osassa väittämistä vastausvaihtoehtoja on kuusi (useimmiten 0 = aina eri mieltä/ei koskaan, 5 = aina samaa mieltä/koko ajan), kahdessa väittämässä vastausvaihtoehtoja on viisi (useimmiten 0 = ei koskaan, 5 = joka päivä) ja yhdessä väittämässä niitä on seitsemän (0 = erittäin onneton, 7 = täydellinen). Näiden lisäksi mittari sisältää kaksi väittämää, joihin vastataan kyllä tai ei. Kokonaispisteet asettuvat välille 0–151. Analyysia varten muodostettiin summamuuttuja, joka kuvasi parisuhteen laatua kokonaisuudessaan. Mittarin reliabiliteetti lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen oli hyvä ($\alpha=0.87$).

Taustamuuttujat. Taustamuuttujiksi valittiin tässä tutkimuksessa äidin ikä vuosina, äidin koulutustausta, äidin siviilisäätö, lapsen sukupuoli sekä se, oliko äiti saanut lapsettomuushoitoja vai

ei, sillä nämä ovat aiemmissa tutkimuksissa olleet yhteydessä vanhemmuuteen (Repokari ym., 2006; Taraban & Shaw, 2018; Taraban ym., 2017). Tiedot taustamuuttujista oli kerätty raskauden toisella kolmanneksella, poikkeuksena lapsen sukupuoli, josta tieto on kerätty lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen.

2.3 Aineiston analysointi

Tutkimuksen aineisto analysoitiin IBM SPSS -ohjelman versiolla 27. Taustamuuttujista tieto äidin iästä puuttui 22 tutkittavalta: puuttuvat arvot korvattiin aineiston keski-ikällä. Äidin koulutuksesta ja äidin siviilisäädystä muodostettiin dummy-muuttujat. Tutkittavien muuttujien normaalijakautuneisuutta tarkasteltiin Kolmogorov-Smirnovin testin ja histogrammien avulla, jotka osoittivat, ettei mikään tutkittavista muuttujista ollut normaalisti jakautunut. Äidin masennukselle tehtiin tämän takia neliöjuurimuunnos ja lapsen vaativuudelle logaritimuunnos. Vanhempien parisuhteen laatu sekä vanhemmuuskokemukset (lapsen ollessa kahden kuukauden ja vuoden ikäinen) käännettiin, minkä jälkeen niille tehtiin logaritimuunnokset. Muunnosten jälkeen tutkittavat muuttujat olivat histogrammilla tarkasteltuina riittävän normaalisti jakautuneita, kun lisäksi huomioitiin otoksen suhteellisen suuri koko. Taustamuuttujien yhteyksiä tutkittaviin muuttujiin tutkittiin lapsen sukupuolen ja äidin lapsettomuushoitotaustan suhteen riippumattomien otosten t-testillä. Äidin koulutuksen ja siviilisäädyn suhteen yhteyksien tarkasteluun käytettiin Spearmanin korrelaatiokerrointa. Äidin iän yhteyttä tutkittaviin muuttujiin tarkasteltiin puolestaan Pearsonin korrelaatiokerrointa avulla.

Varsinainen analyysi tehtiin lineaarisen regressioanalyysin avulla. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä (1a) tarkasteltiin äidin masennuksen yhteyttä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään. Analyysissa luotiin kaksi mallia: ensimmäinen malli sisälsi selittävinä muuttujina äidin masennuksen sekä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten perustason lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen. Toinen malli sisälsi näiden lisäksi taustamuuttujista äidin iän, koulutuksen, siviilisäädyn ja mahdollisen lapsettomuushoitotaustan. Seuraavien tutkimuskysymysten (1b ja 1c) kohdalla vastaavat analyysit tehtiin lisäämällä äidin masennuksen tilalle lapsen vaativuus sekä vanhempien parisuhteen laatu. Lopuksi luotiin vastaavat mallit 1 ja 2, joissa oli mukana kaikki kolme selittävää muuttujaa samaan aikaan.

Toisena tutkimuskysymyksenä tarkasteltiin vanhempien parisuhteen laadun muokkaavaa vaikutusta äidin masennuksen ja varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen väliseen yhteyteen. Tätä varten parisuhteen laadun ja masennuksen muuttujat standardoitiin ja niistä muodostettiin interaktiotermin kertomalla ne keskenään. Mallissa 1 regressioanalyysiin lisättiin selittäviksi muuttujiksi äidin masennus, vanhempien parisuhteen laatu, näiden interaktiotermin sekä vanhemmuuskokemusten perustaso lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen. Mallissa 2 lisättiin edellä mainittujen lisäksi myös taustamuuttujina äidin ikä, koulutus, siviilisääty sekä mahdollinen lapsettomuushoitotausta.

3. TULOKSET

3.1 Kuvailevat tulokset

Taulukossa 2 on esitelty tutkittavien muuttujien keskiarvot, keskihajonnat ja vaihteluvälit. Tutkittavat muuttujat eivät noudattaneet normaalijakaumaa. Äidin masennuksen ja lapsen vaativuuden jakaumat olivat oikealle vinoja, eli aineistossa korostuivat matalat pistemäärät. Yksikään äiti ei ollut BDI-kyselyn mukaan vaikeasti masentunut – 5.7 %:lla oli lievää masentuneisuutta ja 1.5 %:lla keskivaikeaa masentuneisuutta. Suurin osa äideistä (92.8 %) ei ollut masentuneita. Lisäksi äidit kokivat lapsensa suhteellisen vähän vaativiksi. Vanhemmuuskokemusten ja parisuhteen laadun jakaumat olivat sen sijaan vasemmalle vinoja, eli aineistossa korostui korkeammat pistemäärät: vanhemmuuskokemukset olivat korostuneen myönteisiä, ja vanhempien parisuhteen laatu koettiin pääasiassa hyväksi.

TAULUKKO 2. Muuttujien jakaumat aineistossa lapsen ollessa kahden kuukauden ja yhden vuoden ikäinen.

Muuttujat:	<i>ka</i>	<i>kh</i>	Vaihteluväli
Muuttujat (lapsi 2kk)			
Äidin masennus	6.80	3.88	0–29
Lapsen vaativuus	19.67	6.10	12–50
Parisuhteen laatu	112.26	13.31	56–144
Äidin vanhemmuuskokemukset	50.26	6.12	22–60
Muuttujat (lapsi 1v)			
Äidin vanhemmuuskokemukset	50.51	6.40	25–60

3.2 Taustamuuttujien yhteydet tutkittaviin muuttujiin

Taustamuuttujista äidin ikä oli tutkittavista muuttujista tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä lapsen vaativuuteen siten, että nuoremmat äidit arvioivat lapsensa vaativammaksi ($r=-.108, p<.05$). Äidin koulutus oli yhteydessä tilastollisesti merkitsevästi äidin masennukseen sekä vanhemmuuskokemuksiin lapsen ollessa vuoden ikäinen. Korkeammin koulutetut äidit raportoivat vähemmän masennusta ($\rho=-.195, p<.01$) ja heillä oli myönteisempiä vanhemmuuskokemuksia lapsen ollessa vuoden ikäinen ($\rho=-.105, p<.05$). Äidin siviilisäätö oli puolestaan yhteydessä vanhempien parisuhteen laatuun niin, että avioliitossa elävät raportoivat korkeampia parisuhteen kokonaispisteitä ($\rho=.095, p<.05$). Lisäksi siviilisäätö oli yhteydessä äidin vanhemmuuskokemuksiin siten, että avioliitossa elävillä pisteet olivat korkeampia lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen ($\rho=.133, p<.01$) ja vuoden ikäinen ($\rho=.099, p<.05$). Lapsettomuushoitotausta oli yhteydessä vanhempien parisuhteen laatuun: lapsettomuushoitoja saaneet raportoivat korkeampia kokonaispisteitä vanhempien parisuhteen laadussa ($t(464) = 1.999, p<.05$). Taustamuuttujista lapsen sukupuoli ei ollut tilastollisesti merkitsevästi yhteydessä tutkittaviin muuttujiin.

3.3 Äidin masennuksen yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen

Regressioanalyysin tulokset ovat esitettynä taulukossa 3. Tulosten mukaan äidin korkeampi masennus lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vanhemmuuskokemusten negatiiviseen muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään. Yhteys säilyi silloinkin, kun taustamuuttujat otettiin malliin mukaan.

TAULUKKO 3. Äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen selittyminen äidin masennuksella

Muuttujat:	Malli 1		Malli 2	
	β	R^2	β	R^2
		.42**		.42**
Äidin masennus	.17**		.15**	
Äidin vanhemmuuskokemukset, lapsi 2kk (käänteinen)	.54**		.54**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

3.4 Lapsen vaativuuden yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen

Regressioanalyysin tulokset ovat esitettynä taulukossa 4. Lapsen vaativuus ei ollut tilastollisesti merkitsevä selittäjä mallissa 1 ($p = .112$) tai mallissa 2 ($p = .075$).

TAULUKKO 4. Äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen selittyminen lapsen vaativuudella

Muuttujat:	Malli 1		Malli 2	
	β	R^2	β	R^2
		.40**		.41**
Lapsen vaativuus	.07		.07	
Äidin vanhemmuuskokemukset, lapsi 2kk (käänteinen)	.60**		.59**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

3.5 Vanhempien parisuhteen laadun yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen

Regressioanalyysin tulokset ovat esitettynä taulukossa 5. Tulosten mukaan vanhempien korkeampi parisuhteen laatu lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vanhemmuuskokemusten positiiviseen muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään. Yhteys säilyi silloinkin, kun taustamuuttujat otettiin malliin mukaan.

TAULUKKO 5. Äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen selittyminen vanhempien parisuhteen laadulla

Muuttujat:	Malli 1		Malli 2	
	β	R^2	β	R^2
		.41**		.42**
Vanhempien parisuhteen laatu (käänteinen)	.12**		.11**	
Äidin vanhemmuuskokemukset, lapsi 2kk (käänteinen)	.58**		.57**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

3.6 Äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja vanhempien parisuhteen laadun yhteys äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen

Regressioanalyysin tulokset ovat esitettyinä taulukossa 6. Äidin korkeampi masennus lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen oli tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vanhemmuuskokemusten negatiiviseen muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana; vanhempien korkeampi parisuhteen laatu sen sijaan vanhemmuuskokemusten positiiviseen muutokseen. Lapsen vaativuus ei ollut tilastollisesti merkitsevä selittäjä mallissa 1 ($p=.254$), eikä mallissa 2 ($p=.173$). Äidin masennuksella ja parisuhteen laadulla oli tilastollisesti merkitsevää selitysarvoa silloinkin, kun taustamuuttujat otettiin mukaan malliin.

TAULUKKO 6. Äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen selittyminen äidin masennuksella, lapsen vaativuudella ja vanhempien parisuhteen laadulla

Muuttujat:	Malli 1		Malli 2	
	β	R^2	β	R^2
		.42**		.43**
Äidin masennus	.14**		.13**	
Lapsen vaativuus	.05		.06	
Vanhempien parisuhteen laatu (käänteinen)	.10*		.09*	
Äidin vanhemmuuskokemukset, lapsi 2kk (käänteinen)	.49**		.48**	

* $p<.05$, ** $p<.01$

3.7 Parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä äidin masennuksen ja äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välillä

Regressioanalyysin tulokset ovat esitettyinä taulukossa 7. Äidin masennuksen ja vanhempien parisuhteen laadun interaktiotermi ei ollut tilastollisesti merkitsevä selittäjä ($p=.241$), eli vanhempien parisuhteen laatu ei muokannut yhteyttä äidin masennuksen ja äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välillä.

TAULUKKO 7. Vanhempien parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä äidin masennuksen ja äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välillä

Muuttujat:	Malli 1		Malli 2	
	β	R^2	β	R^2
		.42**		.43**
Äidin masennus	-.05		-.05	
Vanhempien parisuhteen laatu (käänteinen)	-.03		-.02	
Äidin masennuksen ja vanhempien parisuhteen laadun interaktiotermit	.27		.25	
Äidin vanhemmuuskokemukset, lapsi 2kk (käänteinen)	.50**		.51**	

* $p < .05$, ** $p < .01$

4. POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten äidin masennus, lapsen vaativuus ja vanhempien parisuhteen laatu ovat yhteydessä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tutkimuksen tarkoituksena oli lisäksi selvittää, muokkaako vanhempien parisuhteen laatu äidin masennuksen yhteyttä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen. Äidin masennusta, lapsen vaativuutta, vanhempien parisuhteen laatua sekä äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia arvioitiin lapsen ollessa kahden kuukauden ikäinen. Lisäksi äidin varhaisia vanhemmuuskokemuksia arvioitiin uudestaan lapsen ollessa vuoden ikäinen.

Tulokset osoittivat, että äidin masennus ja vanhempien parisuhteen laatu olivat yhteydessä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen kasvaessa kahden kuukauden iästä vuoden ikään. Äidin korkea masennus oli yhteydessä vanhemmuuskokemusten negatiiviseen muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana; vanhempien korkea parisuhteen laatu sen sijaan oli yhteydessä vanhemmuuskokemusten positiiviseen muutokseen. Sen sijaan lapsen vaativuus ei ollut yhteydessä vanhemmuuskokemusten muutokseen. Vanhempien parisuhteen laatu ei muokannut äidin masennuksen yhteyttä äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutokseen.

4.1 Varhaisten vanhemmuuskokemusten muutos: äidin masennuksen, vanhempien parisuhteen laadun ja lapsen vaativuuden merkitys

Hypoteesin mukaisesti äidin masentuneisuus oli yhteydessä äidin vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana: enemmän masennusoireita raportoivilla äideillä vanhemmuuskokemusten muutos oli kielteisempi. Masennuksen yhteys vanhemmuuskokemuksiin oli siis Tarabanin ja Shawin (2018) mallin mukainen. Tulokset tukevat Ngain ja kumppaneiden (2010) ajatusta siitä, että masentuneet äidit voivat kokea muiden asioiden ohella myös vanhemmuutensa muita kielteisemmin. Äidin masennus lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana voi johtaa siihen, että oma kompetenssi vanhempana alkaa tuntumaan heikommalta ja elämä rajoittuneemmalta.

Masentuneiden äitien vanhemmuuskokemusten heikentyminen voi liittyä myös masennukseen kuuluvaan alentuneeseen mielialaan ja vähäiseen mielihyvään: jos mieliala on muutenkin matala, voi lapsen kanssa olemisesta olla vaikea nauttia, jolloin myös vanhemmuus voi alkaa tuntua kielteisemmältä. Tutkimuksen tulokset ovat samansuuntaisia Ngain ja kumppaneiden (2010) tutkimuksen kanssa, jonka mukaan masentuneet äidit kokivat vähemmän tyytyväisyyttä vanhemmuuteen liittyvään rooliinsa. Masennukseen liittyy usein itseluottamuksen aleneminen, mikä voi myös näkyä siinä, että vanhemmuuskokemuksiin oleellisesti liittyvä vanhemmuuden kompetenssin tunne heikkenee. Aiemmissä tutkimuksissa masentuneiden äitien vanhemmuuteen liittyvä minäpystyvyyden kokemus on ollut muita äitejä heikompi (Kohlhoff & Barnett, 2013; Salonen ym., 2009; Tarkka, 2003). Masennukseen voi lisäksi liittyä uupumusta, uniongelmia ja ruokahalun muutoksia, mitkä voivat niin ikään heikentää äitien jaksamista vanhempana. Useiden tutkimusten mukaan vanhemman masennus vaikuttaa kielteisesti vanhemman käyttäytymiseen lasta kohtaan (Dette-Hagenmeyer & Reichle, 2013; Hummel ym., 2016; Letourneau ym., 2010) sekä saattaa heikentää lapsen tarpeiden tulkintaa (Lovejoy ym., 2000), mikä voi vähentää vanhemmuuteen liittyviä myönteisiä kokemuksia. Ngain ja kumppaneiden (2010) mukaan masentuneiden äitien kokema riittämättömyyden tunne voi niin ikään heikentää vanhemmuuden kompetenssia.

Tulosten mukaan vanhempien parisuhteen laatu oli yhteydessä äidin vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Hypoteesin mukaisesti äideillä, jotka kokivat parisuhteensa laadun hyväksi, myös vanhemmuuskokemusten muutos oli myönteisempi. Tulokset ovat siis tältä osin Tarabanin ja Shawin (2018) mallin mukaisia. Lisäksi tulokset tukevat perhesysteemitheorian leviämishypoteesia (Kouros ym., 2014; Malinen ym., 2010; Stroud ym., 2011). Parisuhde voi toimia äidin tukiverkoston ja edistää myönteisiä vanhemmuuskokemuksia. Kun

molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen hoitoon, voi äidillä jäädä enemmän voimavaroja nauttia vanhemmuudesta. Erityisesti lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana lapsen toinen vanhempi voi muuta tukiverkostoakin helpommin mahdollistaa äidille omaa aikaa. Hollandin ja McElwainin (2013) mukaan vanhempien parisuhteen laatu on yhteydessä siihen, kuinka paljon puoliset tukevat toisiaan: kun vanhemmat tukevat toisiaan ja jakavat lapseen liittyvää vastuuta, ei pikkulapsiarkikaan tunnu välttämättä yhtä rajoittavalta. Äidin masennus ja vanhempien parisuhteen laatu selittivät vanhemmuuskokemusten muutosta silloinkin, kun molemmat näistä huomioitiin samassa mallissa: kumpikin on siis asioita, joihin tulisi kiinnittää huomiota myönteisten vanhemmuuskokemusten takaamiseksi.

Hypoteesin vastaisesti lapsen vaativuus ei ollut yhteydessä äidin vanhemmuuskokemusten muutokseen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tulokset eivät siis olleet linjassa aiempien tutkimusten kanssa, joiden mukaan lapsen vaativuus on ollut yhteydessä vanhemmuuskokemuksiin, kuten vanhemmuuden kompetenssiin ja vanhemmuuden stressiin ja uupumukseen (Dalimonte-Merckling & Brophy-Herb, 2019; Repokari ym., 2006; Tarkka, 2003). Toisaalta Paulussen-Hoogeboomin ja kumppaneiden (2007) mukaan aiemmissä tutkimuksissa, joissa on tutkittu lapsen vaativuuden yhteyttä vanhemmuuteen, yhteydet ovat olleet heikkoja ja eri tutkimuksissa yhteyden suunta on vaihdellut. Tutkimusten mukaan osalla vanhemmista lapsen vaativuus saattaa lisätä kielteistä vanhemmuutta ja toisilla positiivista vanhemmuutta (Paulussen-Hoogeboom ym., 2007). Lisäksi on huomioitava, että tässä tutkimuksessa huomio kohdistui nimenomaan vanhemmuuskokemuksiin käyttäytymisen sijasta. Osa vaativien lasten äideistä saattaa kokea lapsen vaativuuden vuoksi oman vanhemmuuden kompetenssin heikommaksi; osalla sen sijaan kompetenssin tunne voi jopa vahvistua, kun vaativan lapsen kanssa pääsee käyttämään paljon erilaisia kasvatuksen keinoja.

Paulussen-Hoogeboomin ja kumppaneiden (2007) mukaan sosioekonominen asema saattaa vaikuttaa siihen, miten lapsen vaativuus on yhteydessä vanhemmuuteen. Tutkijoiden mukaan korkean sosioekonomisen aseman perheissä vanhemmat pystyvät paremmin sopeuttamaan vanhemmuuttaan vaativalle lapselle sopivaksi. Tutkijoiden mukaan tällaisissa perheissä suojaavat tekijät voivat näytellä suurempaa osaa, eli esimerkiksi hyvä tukiverkosto voi edistää sitä, ettei lapsen vaativuus vaikuta yhtä paljon vanhemmuuteen. Onkin mahdollista, että yhteys olisi ollut vahvempi, jos sitä olisi tarkasteltu tässä tutkimuksessa erikseen alhaisen ja korkean sosioekonomisen aseman perheillä. Sosioekonomista asemaa ei kuitenkaan otettu tässä tutkimuksessa täysin huomioon, vaikka äitien koulutustaso kontrolloitiinkin.

4.2 Parisuhteen laatu muokkaavana tekijänä

Vanhempien parisuhteen laatu ei muokannut äidin masennuksen ja äidin varhaisten vanhemmuuskokemusten muutoksen välistä yhteyttä lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Tulos oli ristiriidassa aiempiin tutkimuksiin nähden, joiden mukaan korkea parisuhteen laatu on vahvistanut äidin masennuksen yhteyttä heikentyneeseen vanhemmuuteen (Engle & McElwain, 2013; Taraban ym., 2017). Tulokset eivät kuitenkaan antaneet tukea myöskään Tarabanin ja kumppaneiden (2017) ajatukselle siitä, että korkea parisuhteen laatu voisi suojata masennuksen kielteisiltä vaikutuksilta vanhemmuuteen. Sen sijaan tulokset olivat linjassa Turneyn (2011) tulosten kanssa, joiden mukaan avioliitossa oleminen ei vaikuttanut äidin masennuksen ja vanhemmuuden väliseen yhteyteen – tosin tutkittavana oli parisuhteen laatu avioliitossa olemisen sijasta.

Masentuneen äidin tapa tulkita maailmaan kielteisesti voi näkyä sekä vanhemmuuskokemuksissa että kokemusten arvioinnissa, riippumatta parisuhteen laadusta. Turneyn (2011) mukaan puoliso ei välttämättä osaa tarjota masentuneelle äidille sellaista emotionaalista tukea, joka estäisi masennuksen kielteistä vaikutusta vanhemmuuteen. Sen sijaan välineellinen tuki, kuten lastenhoitoapu, voi Turneyn mukaan olla yhteyden kannalta oleellisempaa. On mahdollista, että osalla masentuneista äideistä korkea parisuhteen laatu toimii suojaavana tekijänä: kun puolisolta saa tukea, omakin vanhemmuuden kompetenssi vahvistuu ja vanhemmuuden rooli ei tunnu yhtä rajoittavalta. Osalla masentuneista äideistä korkea parisuhteen laatu voi kuitenkin heikentää vanhemmuuskokemusten muutosta entisestään. Englen ja McElwainin (2013) mukaan masentuneet äidit, jotka saavat puolisoltaan tukea vanhemmuuteen, saattavat jäädä vatvomaan ongelmiaan, jolloin aika ja energia eivät riitä enää vanhemmuuteen. Onkin mahdollista, että ongelmien vatvominen johtaa masentuneilla äideillä yhä kielteisempään käsitykseen omista vanhemmuuskokemuksista.

On myös mahdollista, että parisuhteen muokkaava vaikutus olisi tullut paremmin esille toisenlaisella parisuhteen arviointimenetelmällä. DAS-mittari arvioi parisuhteen laatua laajasti: se sisältää parisuhdetyytyväisyyden sekä puolisoiden välisen tunneilmaisun, yhteisymmärryksen ja yhteenkuuluvuuden tunteen. Arvioinnin kohteena on pitkälti puolisoiden välinen kiintymys; sen sijaan esimerkiksi vastuun jakaminen arjessa jää huomattavasti vähemmälle huomiolle. Onkin mahdollista, että parisuhteen laatu muokkasi äidin masennuksen ja vanhemmuuskokemusten välistä yhteyttä, jos arvioitaisiin selkeämmin vanhemmuuteen liittyviä tekijöitä parisuhteesta. On myös huomioitava, että tutkittavilla oli pääasiassa suhteellisen vähän masennusoireita. Onkin mahdollista, että parisuhteen muokkaava vaikutus olisi näkynyt paremmin aineistossa, jossa esiintyy enemmän kliinisesti vaikeaa masennusta.

4.3 Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimuksen vahvuutena voidaan pitää laajaa pitkäaikaisaineistoa. Vanhemmuuskokemusten arvioiminen kahtena ajankohtana mahdollisesti niiden muutoksen tutkimisen lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana: useimmiten äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja parisuhteen laadun yhteyksiä vanhemmuuteen on tutkittu poikittaisasetelmalla. Lapsen ensimmäinen elinvuosi on merkittävä tutkimuskohde, koska se on lapsen kehityksen ja vanhemmuuden vaikutusten kannalta monella tapaa tärkeää aikaa (Taraban & Shaw, 2018), ja toisaalta juuri silloin vanhempien ja parisuhteen hyvinvointi voi olla monella tapaa koetuksella (Chen ym., 2021). Tutkimus kokosi yhteen Tarabanin ja Shawin (2018) mallin pohjalta tärkeitä tekijöitä, joista tarvittiin kuitenkin lisää tutkimusta: tutkittavien muuttujien yhteydet vanhemmuuteen olivat aiemmissa tutkimuksissa enemmän tai vähemmän ristiriitaista. Parisuhteen vaikutusta muokkaavana tekijänä masennuksen ja vanhemmuuskokemusten välillä ei ollut tiettävästi tutkittu koskaan aiemmin. Lisäksi tutkimuksen vahvuutena voidaan pitää sitä, että vanhemmuutta tutkittiin laajemmasta näkökulmasta kuin pelkän käyttäytymisen pohjalta. PSI-mittarilla vanhemmuuskokemuksia voidaan arvioida laajasti; usein vanhemmuuskokemusten tutkimus on keskittynyt vain äitien mielialaan (Matthey, 2011). Toisaalta tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää sitä, että PSI-mittarista hyödynnettiin vanhemmuuskokemusten tutkimisessa vain yhtä alalottuvuutta. Tämäkin kuitenkin kattaa vanhemmuuskokemusta ilmiönä laajemmin, kuin pelkän mielialan arviointi. Tutkimuksessa käytetyt mittarit ovat olleet laajasti tutkimuksissa käytössä, ja niiden sisäinen johdonmukaisuus oli tässä tutkimuksessa hyvä.

Tutkimuksen rajoituksena voidaan pitää sitä, että aineisto oli vinoutunut, eikä sisältänyt esimerkiksi vakavasti masentuneita äitejä ollenkaan. Tutkittavat äidit olivat lisäksi suhteellisen korkeasti koulutettuja. Tästäkin huolimatta äidin koulutus oli yhteydessä äidin masentuneisuuteen. Onkin mahdollista, että tässä tutkimuksessa löydetty yhteydet voisivat tulla esiin vieläkin vahvempina kattavammassa aineistossa. Rajoitteena voidaan pitää myös sitä, että suuri osa äideistä jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle, koska he eivät olleet vastanneet kaikkiin tarvittaviin kyselyihin. Tutkimuksen ulkopuolelle jätetyt eivät kuitenkaan eronneet merkittävästi tutkimukseen osallistujista. Huomioitavaa on myös se, että kyselyt perustuivat äitien itsearviointeihin: esimerkiksi lapsen vaativuuden suhteen tulokset voivat olla erilaisia, kun lapsen vaativuutta tutkitaan vanhempien itsearviointien sijasta lasta havainnoimalla (Paulussen-Hoogeboom ym., 2007). Äitien itsearviointit saattavat heijastella äitien yleistä vastaustyyliä. Haastatteleamalla olisi voitu saada äitien kokemuksista monipuolisempi kuva.

4.4 Jatkotutkimusaiheet ja tutkimuksen käytännön merkitys

Äidin masennuksen, lapsen vaativuuden ja vanhempien parisuhteen laadun lisäksi tulisi jatkossa tutkia myös muita vanhemmuuskokemuksiin mahdollisesti yhteydessä olevia tekijöitä. Näitä ovat esimerkiksi äidin persoonallisuus sekä lapsen ja äidin temperamenttien yhteensopivuus (Taraban & Shaw, 2018). Vanhemmuuskokemuksista voitaisiin saada monipuolisempi kuva tekemällä aiheesta myös laadullista tutkimusta. Jatkossa parisuhteen laadun yhteyttä äidin vanhemmuuskokemuksiin voitaisiin tutkia hyödyntämällä DAS-mittarin eri alaulottuvuuksia, eli parisuhdetyytyväisyyttä sekä puolisoiden välistä tunneilmaisua, yhteisymmärrystä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Toisaalta näiden sijasta voitaisiin myös tutkia, miten erityisesti vanhemmuuteen liittyvät parisuhteen ulottuvuudet, kuten vastuun jakaminen tai välineellinen tuki, ovat yhteydessä vanhemmuuskokemuksiin. Parisuhteen laadun arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon myös puolison kokemus, jolloin parisuhteen laadusta saataisiin monipuolisempi kuva.

Jatkossa olisi tärkeää tutkia äitien lisäksi myös isien vanhemmuuskokemuksia. Isien osallistuminen perhevapaiden käyttöön on Suomessa lisääntynyt, joskin lisääntyminen on ollut hidasta (Miettinen & Saarikallio-Torp, 2020). Äitien lisäksi myös isien masennuksella (Taraban ym., 2017) ja isien arvioimalla parisuhteen laadulla (Kouros ym., 2014) on todettu olevan yhteys isien vanhemmuuteen. Lisäksi yhteydet voivat olla joissakin tapauksissa erilaisia äideillä ja isillä: esimerkiksi parisuhteen muokkaavasta vaikutuksesta masennuksen ja vanhemmuuden väliseen yhteyteen on löydetty isillä päinvastaisia tuloksia kuin äideillä (Engle & McElwain, 2013). Äitien ja isien masennuksen on todettu olevan myös toisiinsa yhteydessä (Kiviruusu ym., 2020).

Tutkimuksen tuloksia voidaan käytännössä hyödyntää erityisesti äitiys- ja lastenneuvoloiden työskentelyssä. Kuntien järjestämissä perhevalmennuksissa käydään jonkin verran läpi äidin mielenterveyteen ja parisuhteeseen liittyviä teemoja, mutta näiden vaikutusta vanhemmuuskokemuksille voisi nostaa esille entistäkin selkeämmin. Lisäksi perhevalmennuksia on lähivuosina peruttu paljon, jolloin vanhemmat ovat saattaneet jäädä kokonaan ilman tietoa masennuksen tai parisuhteen merkityksestä vanhemmuudelle. Koska synnytyksen jälkeen vanhemmilla on paljon uutta opeteltavaa ja pohdittavaa, tulisi teemoista keskustella vanhempien kanssa jo ennen lapsen syntymää – muuten omasta ja parisuhteen hyvinvoinnista huolehtiminen saattaa helposti jäädä toissijaiseksi. Tulosten perusteella voidaan suositella masennuksen rutiininomaista seulontaa synnytyksen jälkeen – monet tutkijat ovatkin tätä jo aiemmin suositelleet (Kiviruusu ym., 2020; Matthey, 2011). Moni äiti yrittää sinnitellä yksin, vaikka apukeinoja olisi olemassa: Wernerin ja kumppaneiden (2015) mukaan äitien masennus jää usein hoitamatta kokonaan.

Lisäksi neuvoloissa tulisi aktiivisesti kysellä parisuhteen hyvinvoinnista, perheen vastuunjaosta sekä muista mahdollisista tukiverkostoista. Kehittämällä ja toteuttamalla interventioita äidin masennuksen hoitamiseksi ja parisuhteen laadun vahvistamiseksi voidaan vaikuttaa äidin vanhemmuuskokemuksiin myönteisesti.

Vanhemmuus on itsessään monelle elämän merkittävimpiä asioita: varsinkin lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana se valtaa suuren tilan äidin elämästä. Parhaimmillaan vauvavuosi voi olla onnellista ja merkityksellistä aikaa, jolloin äiti voi tuntea olevansa hyvä äiti ja tämän lisäksi pystyvänsä toteuttamaan itseään myös elämän muilla osa-alueilla. Ngain ja kumppaneiden (2010) mukaan äidit, joilla on vahva kokemus vanhemmuuden kompetenssista, selviävät paremmin vanhemmuuden haasteista. Myönteisistä vanhemmuuskokemuksista voi syntyä kierre, jossa myös vanhemman käyttäytyminen on myönteistä, ja sekä vanhempi että lapsi voivat hyvin. Lisäksi Suomessa on viime vuosina käyty paljon keskustelua syntyvyyden laskusta, ja sen yhdeksi taustatekijäksi on arveltu kielteisiä mielikuvia pienten lasten vanhemmuudesta (Haapala ym., 2020). Panostamalla vanhempain myönteisiin vanhemmuuskokemuksiin voidaan kenties myös vaikuttaa laajempaan mielikuvaan pikkulapsiperheen vanhemmuudesta.

5. LÄHTEET

- Abidin, R. R. (1995). Parenting stress index: professional manual (3. painos). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Abney, D. H., DaSilva, E. B., & Bertenthal, B. I. (2021). Associations between infant–mother physiological synchrony and 4- and 6-month-old infants’ emotion regulation. *Developmental Psychobiology*, 63(6). <https://doi.org/10.1002/dev.22161>
- Angle, M., Divney, A., Magriples, U., & Kershaw, T. (2015). Social support, family functioning and parenting competence in adolescent parents. *Maternal and Child Health Journal*, 19(1), 67–73. <https://doi.org/10.1007/s10995-014-1496-x>
- Aunola, K., Ruusunen, A.-K., Viljaranta, J., & Nurmi, J.-E. (2015). Parental affection and psychological control as mediators between parents’ depressive symptoms and child distress. *Journal of Family Issues* 36(8), 1022–1042. <https://doi.org/10.1177/0192513X13494825>
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology*, 4(1p2), 1–103. <https://doi.org/10.1037/h0030372>

- Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelsohn, M., Mosck, L., & Erlaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4(6), 561–571.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83–96. <http://doi:10.1111/j.1467-8624.1984.tb00275.x>
- Bradbury, B. (2008). Time and the cost of children. *Review of Income and Wealth*, 54(3), 305–323.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 62(4), 964–980. <http://doi:10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x>
- Bridge, E. N. (2019). Review of a case study in light of Bowen theory: Differentiation of self. *Life Skills Journal of Psychology*, 3(5), 65–72. <https://doi.org/10.31461/ybpd.556080>
- Brown, S. G., Hudson, D. B., Campbell-Grossman, C., Kupzyk, K. A., Yates, B. C. & Hanna, K. M. (2018). Social support, parenting competence, and parenting satisfaction among adolescent, African American, mothers. *Western Journal of Nursing Research*, 40(4), 502–519. <https://doi.org/10.1177/0193945916682724>
- Casalin, S., Luyten, P., Besser, A., Wouters, S. & Vliegen, N. (2014). A longitudinal cross-lagged study of the role of parental self-criticism, dependency, depression, and parenting stress in the development of child negative affectivity. *Self and Identity*, 13(4), 491–511. <https://doi.org/10.1080/15298868.2013.873076>
- Cha, K. (2017). Relationships among negative emotionality, responsive parenting and early socio-cognitive development in Korean children. *Infant and Child Development*, 26(3). <https://doi.org/10.1002/icd.1990>
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 598–606. <https://doi:10.1037/0893-3200.17.4.598>
- Chen, E. Y.-J., Tung, E. Y.-L. & Enright, R. D. (2021). Pre-parenthood sense of self and the adjustment to the transition to parenthood. *Journal of Marriage and Family*, 83(2), 428–445. <https://doi.org/10.1111/jomf.12709>
- Coyne, L. W., Low, C. M., Miller, A. L., Seifer, R., & Dickstein, S. (2007). Mothers' empathic understanding of their toddlers: Associations with maternal depression and sensitivity. *Journal of Child and Family Studies*, 16(4), 483–497. <https://doi:10.1007/s10826-006-9099-9>
- Crockenberg, S. C., & Leerkes, E. M. (2003). Parental acceptance, postpartum depression, and maternal sensitivity: Mediating and moderating processes. *Journal of Family Psychology*, 17(1), 80–93. <https://doi:10.1037/0893-3200.17.1.80>

- Dalimonte-Merckling, D. M. & Brophy-Herb, H. E. (2019). A person-centered approach to child temperament and parenting. *Child Development, 90*(5), 1702–1717. <https://doi.org/10.1111/cdev.13046>
- Dargis, M., & Li, J. J. (2020). The interplay between positive and negative parenting and children's negative affect on callous-unemotional traits. *Journal of Child and Family Studies, 29*(9), 2614–2622. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01783-5>
- Davies, P. T., Sturge-Apple, M. L., & Cummings, E. M. (2004). Interdependencies among interparental discord and parenting practices: The role of adult vulnerability and relationship perturbations. *Development and Psychopathology, 16*(3), 773–797. <https://doi.org/10.1017/S0954579404004778>
- De Haan, A. D., Prinzie, P., & Deković, M. (2009). Mothers' and fathers' personality and parenting: The mediating role of sense of competence. *Developmental Psychology, 45*(6), 1695–1707. <https://doi:10.1037/a0016121>
- Dette-Hagenmeyer, D. E., & Reichle, B. (2013). Parents' depressive symptoms and children's adjustment over time are mediated by parenting, but differentially for fathers and mothers. *European Journal of Developmental Psychology, 11*(2), 196–210. <https://doi.org/10.1080/17405629.2013.848789>
- Egberts, M. R., Prinzie, P., Deković, M., de Haan, A. D., & van den Akker, A. L. (2015). The prospective relationship between child personality and perceived parenting: Mediation by parental sense of competence. *Personality and Individual Differences, 77*, 193–198. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.12.046>
- Engle, J. M., & McElwain, N. L. (2013). Parental depressive symptoms and marital intimacy at 4.5 years: Joint contributions to mother-child and father-child interaction at 6.5 years. *Developmental Psychology, 49*(12), 2225–2235. <https://doi.org/10.1037/a0032450>
- Fincham, F. D., & Hall, J. H. (2005). Parenting and the marital relationship. Teoksessa T. Luster & L. Okagaki (toim.), *Parenting: An Ecological Perspective* (s. 205–233). Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Gajek, K. (2020). Trajectory experience of motherhood. *Acta Universitatis Lodzianis. Folia Sociologica, 72*, 29–44. <https://doi.org/10.18778/0208-600X.72.02>
- Goodman, S. H., & Gotlib, I. H. (1999). Risk for psychopathology in the children of depressed mothers: A developmental model for understanding mechanisms of transmission. *Psychological Review, 106*(3), 458–490. <https://doi:10.1037/0033-295X.106.3.458>
- Goodman, S. H., Simon, H. F. M., Shamblaw, A. L., & Kim, C. Y. (2020). Parenting as a mediator of associations between depression in mothers and children's functioning: A systematic review

- and meta-analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 23(4), 427–460. <https://doi.org/10.1007/s10567-020-00322-4>
- Haapala, E., Hakulinen, T., Mäntymaa, P., Peltomäki, H., Jääskeläinen, T., & Lundqvist, A. (2020). Valtaosa pikkulasten vanhemmista voi hyvin – Tuloksia FinTerveys 2017 -tutkimuksesta, *Tutkimuksesta tiiviisti 1/2020*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.
- Hanington, L., Heron, J., Stein, A., & Ramchandani, P. (2011). Parental depression and child outcomes – is marital conflict the missing link? *Child: Care, Health and Development*, 38(4), 520–529. <https://doi:10.1111/j.1365-2214.2011.01270.x>
- Herbert, M. (2004). Parenting across the lifespan. Teoksessa M. Hoghughi & N. Long (toim.), *Handbook of Parenting* (s. 55–71). Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Hoghughi, M. (2004). Parenting – an introduction. Teoksessa M. Hoghughi & N. Long (toim.), *Handbook of Parenting* (s. 1–18). Lontoo: SAGE Publications Ltd.
- Holland, A. S., & McElwain, N. L. (2013). Maternal and paternal perceptions of coparenting as a link between marital quality and the parent-toddler relationship. *Journal of Family Psychology*, 27(1), 117–126. <https://doi:10.1037/a0031427>
- Hummel, A. C., Kiel, E. J., & Zvirblyte, S. (2016). Bidirectional effects of positive affect, warmth, and interactions between mothers with and without symptoms of depression and their toddlers. *Journal of Child and Family Studies*, 25(3), 781–789. <https://doi:10.1007/s10826-015-0272-x>
- Jones, D., Letourneau, N., & Leger, L. D. (2019). Predictors of infant care competence among mothers with postpartum depression. *Clinical Medicine Insights. Reproductive Health*, 13, 1–10. <https://doi.org/10.1177/1179558119834910>
- Kershaw, T., Murphy, A., Lewis, J., Divney, A., Albritton, T., Magriples, U., & Gordon, D. (2014). Family and relationship influences on parenting behaviors of young parents. *Journal of Adolescent Health*, 54(2), 197–203. <http://dx.doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.08.012>
- Keskinen, S. (2020). Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2019. Helsinki, Kela
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. (2009). Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.), *Perhe-elämän paletti: Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa* (s. 47–68). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kiviruusu, O., Pietikäinen, J. T., Kylliäinen, A., Pölkki, P., Saarenpää-Heikkilä, O., Marttunen, M., Paunio, T., & Paavonen, E. J. (2020). Trajectories of mothers' and fathers' depressive symptoms from pregnancy to 24 months postpartum. *Journal of Affective Disorders*, 260, 629–637. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2019.09.038>

- Kohlhoff, J. & Barnett, B. (2013). Parenting self-efficacy: Links with maternal depression, infant behaviour and adult attachment. *Early Human Development*, 89(4), 249–256. <https://doi.org/10.1016/j.earlhumdev.2013.01.008>
- Kontula, O. (2009). Lapsen odotuksen ja syntymän vaikutus parisuhdeonneen. Teoksessa O. Kontula (toim.), *Parisuhdeonnen avaimet ja esteet* (s. 81–84). Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Kouros, C. D., Papp, L. M., Goeke-Morey, M. C., & Cummings, E. M. (2014). Spillover between marital quality and parent-child relationship quality: Parental depressive symptoms as moderators. *Journal of Family Psychology*, 28(3), 315–325. <https://doi.org/10.1037/a0036804>
- Krishnakumar, A., & Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49(1), 25–44. <https://doi:10.1111/j.1741-3729.2000.00025.x>
- Lammi-Taskula, J., & Salmi, M. (2014). Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.), *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014* (s.72–81). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Landry, S. H., Smith, K. E., Swank, P. R., Assel, M. A., & Vellet, S. (2001). Does early responsive parenting have a special importance for children's development or is consistency across early childhood necessary? *Developmental Psychology*, 37(3), 387–403. <https://doi:10.1037/0012-1649.37.3.387>
- Laukkanen, J., Ojansuu, U., Tolvanen, A., Alatupa, S., & Aunola, K. (2014). Child's difficult temperament and mothers' parenting styles. *Journal of Child and Family Studies*, 23(2), 312–323. <https://doi:10.1007/s10826-013-9747-9>
- Leerkes, E. M., Blankson, A. N., & O'Brien, M. (2009). Differential effects of maternal sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional functioning. *Child Development*, 80(3), 762–775. <https://doi:10.1111/j.1467-8624.2009.01296.x>
- Leigh, I. W., Smith, I. L., Bebeau, M. J., Lichtenberg, J. W., Nelson, P. D., Portnoy, S., . . . Kaslow, N. J. (2007). Competency assessment models. *Professional Psychology: Research and Practice*, 38(5), 463–473. <https://doi:10.1037/0735-7028.38.5.463>
- Letourneau, N., Salmani, M., & Duffett-Leger, L. (2010). Maternal depressive symptoms and parenting of children from birth to 12 years. *Western Journal of Nursing Research*, 32(5), 662–685. <https://doi:10.1177/0193945909359409>
- Lipscomb, S. T., Harold, G. T., Shaw, D. S., Leve, L. D., Neiderhiser, J. M., Ge, X., & Reiss, D. (2011). Trajectories of parenting and child negative emotionality during infancy and toddlerhood: A longitudinal analysis. *Child Development*, 82(5), 1661–1675. <https://doi:10.1111/j.1467-8624.2011.01639.x>

- Liu, C.-C., Chen, Y.-C., Yeh, Y.-P., & Hsieh, Y.-S. (2011). Effects of maternal confidence and competence on maternal parenting stress in newborn care. *Journal of Advanced Nursing*, 68(4), 908–918. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2011.05796.x>
- Lovejoy, M. C., Graczyk, P. A., O'Hare, E., & Neuman, G. (2000). Maternal depression and parenting behavior: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 20(5), 561–592. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(98\)00100-7](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(98)00100-7)
- Malinen, K., Kinnunen, U., Tolvanen, A., Rönkä, A., Wierda-Boer, H., & Gerris, J. (2010). Happy spouses, happy parents? Family relationships among Finnish and Dutch dual earners. *Journal of Marriage and Family*, 72(2), 293–306. <https://doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00700.x>
- Martins, C., & Gaffan, E. A. (2000). Effects of early maternal depression on patterns of infant-mother attachment: A meta-analytic investigation. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 41(6), 737–746. <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00661>
- Matthey, S. (2011). Assessing the experience of motherhood: The being a mother scale (BaM-13). *Journal of Affective Disorders*, 128, 142–152. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2010.06.032>
- Meadows, S. O., McLanahan, S. S., & Brooks-Gunn, J. (2007). Parental depression and anxiety and early childhood behavior problems across family types. *Journal of Marriage and Family*, 69(5), 1162–1177. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00439.x>
- Muzik, M., Morelen, D., Hruschak, J., Rosenblum, K. L., Bocknek, E., & Beeghly, M. (2016). Psychopathology and parenting: An examination of perceived and observed parenting in mothers with depression and PTSD. *Journal of Affective Disorders*, 207, 242–250. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2016.08.035>
- Ngai, F.-W., Chan, S. W.-C., & Ip, W.-Y. (2010). Predictors and correlates of maternal role competence and satisfaction. *Nursing Research*, 59(3), 185–193. <https://doi:10.1097/NNR.0b013e3181dbb9ee>
- Nunes, C., Martins, C., Ayala-Nunes, L., Matos, F., Costa, E., & Gonçalves, A. (2021). Parents' perceived social support and children's psychological adjustment. *Journal of Social Work*, 21(3), 497–512. <https://doi.org/10.1177/1468017320911614>
- Paajanen, P. (2005). *Eri teitä vanhemmuuteen. Kaksikymppisinä ja kolmekymppisinä lapsen saaneiden näkemyksiä perheellistymisestä ja vanhemmuudesta (Perhebarometri E 21/2005)*. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Padilla, C. M., & Ryan, R. M. (2019). The link between child temperament and low-income mothers' and fathers' parenting. *Infant Mental Health Journal*, 40(2), 217–233. <https://doi.org/10.1002/imhj.21770>

- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J. M., Hermanns, J. M. A., & Peetsma, T. T. D. (2007). Child negative emotionality and parenting from infancy to preschool: A meta-analytic review. *Developmental Psychology, 43*(2), 438–453. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.2.438>
- Piskernik, B., Supper, B., & Ahnert, L. (2018). Measurement invariance analysis of the Parental Stress Index. *European Journal of Psychological Assessment, 35*(6), 771–778. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000463>
- Ponnet, K., Mortelmans, D., Wouters, E., van Leeuwen, K., Bastaits, K., & Pasteels, I. (2013). Parenting stress and marital relationship as determinants of mothers' and fathers' parenting. *Personal Relationships, 20*(2), 259–276. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2012.01404.x>
- Pulkkinen, L. (2002). Koti, koulu ja yksityinen elämänpäähyttyä hyvän elämän ankkureina. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.), *Perhe ja vanhemmuus: Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen* (s. 14–29). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Repokari, Punamäki, R.-L., Poikkeus, P., Tiitinen, A., Vilska, S., Unkila-Kallio, L., Sinkkonen, J., Almqvist, F., & Tulppala, M. (2006). Ante- and perinatal factors and child characteristics predicting parenting experience among formerly infertile couples during the child's first year: A controlled study. *Journal of Family Psychology, 20*(4), 670–679. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.20.4.670>
- Salmi, M., & Lammi-Taskula, J. (2014). Lapsiperheiden vanhemmat työelämässä. Teoksessa J. Lammi-Taskula & S. Karvonen (toim.), *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014* (s. 26–36). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
- Salo, S. (2011). *Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: kaksi tutkimusnäkökulmaa* (Väitöskirja). Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A.-L., Isoaho, H., Tarkka, M.-T. (2011). Effectiveness of an internet-based intervention enhancing Finnish parents' parenting satisfaction and parenting self-efficacy during the postpartum period, *Midwifery, 27*(6), 832–841. <https://doi.org/10.1016/j.midw.2010.08.010>.
- Salonen, A. H., Kaunonen, M., Åstedt-Kurki, P., Järvenpää, A.-L., Isoaho, H., & Tarkka, M.-T. (2009). Parenting self-efficacy after childbirth. *Journal of Advanced Nursing, 65*(11), 2324–2336. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2009.05113.x>
- Séjourné, N., Sanchez-Rodriguez, R., Leboullenger, A., & Callahan, S. (2018). Maternal burn-out: an exploratory study. *Journal of Reproductive and Infant Psychology, 36*(3), 276–288. <https://doi.org/10.1080/02646838.2018.1437896>

- Shaw, D. S., Connell, A., Dishion, T. J., Wilson, M. N., & Gardner, F. (2009). Improvements in maternal depression as a mediator of intervention effects on early childhood problem behavior. *Development and Psychopathology*, *21*(2), 417–439. <https://doi:10.1017/S0954579409000236>
- Spanier, G. (1976). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, *38*(1), 15–28.
- Stroud, C. B., Durbin, C. E., Wilson, S., & Mendelsohn, K. A. (2011). Spillover to triadic and dyadic systems in families with young children. *Journal of Family Psychology*, *25*(6), 919–930. <https://doi:10.1037/a0025443>
- Taraban, L., & Shaw, D. S. (2018). Parenting in context: Revisiting Belsky's classic process of parenting model in early childhood. *Developmental Review*, *48*, 55–81. <https://doi:10.1016/j.dr.2018.03.006>
- Taraban, L., Shaw, D. S., Leve, L. D., Wilson, M. N., Dishion, T. J., Natsuaki, M. N., . . . Reiss, D. (2017). Maternal depression and parenting in early childhood: Contextual influence of marital quality and social support in two samples. *Developmental Psychology*, *53*(3), 436–449. <https://doi:10.1037/dev0000261>
- Tarkka, M.-T. (2003). Predictors of maternal competence by first-time mothers when the child is 8 months old. *Journal of Advanced Nursing*, *41*(3), 233–240. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2003.02524.x>
- Turney, K. (2011). Labored love: Examining the link between maternal depression and parenting behaviors. *Social Science Research*, *40*(1), 399–415. <https://doi:10.1016/j.ssresearch.2010.09.009>
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, *65*(3), 574–583. <https://doi:10.1111/j.1741-3737.2003.00574.x>
- Vänskä, M., Punamäki, R.-L., Tolvanen, A., Lindblom, J., Flykt, M., Unkila-Kallio, L., Tulppala, M., & Tiitinen, A. (2017). Paternal mental health trajectory classes and early fathering experiences : Prospective study on a normative and formerly infertile sample. *International Journal of Behavioral Development*, *41*(5), 570–580. <https://doi:10.1177/0165025416654301>
- Waller, R., Gardner, F., Dishion, T., Sitnick, S. L., Shaw, D. S., Winter, C. E., & Wilson, M. (2015). Early parental positive behavior support and childhood adjustment: Addressing enduring questions with new methods. *Social Development*, *24*(2), 304–322. <https://doi:10.1111/sode.12103>

Werner, E., Miller, M., Osborne, L. M., Kuzava, S., & Monk, C. (2015). Preventing postpartum depression: Review and recommendations. *Archives of Women's Mental Health, 18*(1), 41–60. <https://doi:10.1007/s00737-014-0475-y>